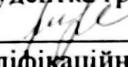

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра міжнародних економічних відносин та туризму
Спеціальність 292 – „Міжнародні економічні відносини”
Денна форма навчання, 4 курс

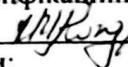
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
«Особливості соціально-економічного розвитку країн в умовах пандемії
COVID-19»

401-ФМ   17 1 66   КРБ

Розробила студентка гр. 401-ФМ

15.06.2021 р. Д.Г. Гарус

Керівник кваліфікаційної роботи

15.06.2021 р. І.Б. Чичкало-Кондрацька

Консультанти:

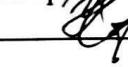
із міжнародних економічних відносин

16.06.2021 р. І.Б. Чичкало-Кондрацька

із економіки зарубіжних країн

16.06.2021 р. В.А. Свічкарь

із міжнародних організацій

16.06.2021 р. І.О. Пінчук

Робота допущена до захисту:

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та туризму

17.06.2021 р. І.Б. Чичкало-Кондрацька

Полтава 2021

Форма № Н-9.01

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту

Освітній рівень бакалавр

Спеціальність **292 «Міжнародні економічні відносини»**
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

І.Б. Чичкало-Кондрацька

І.Б. Чичкало-Кондрацька
"26" Т 2021 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА**

Тарус Філіп Тарасович
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Робливості соціально-економічного розвитку
країн в умовах пандемії COVID-19

керівник роботи Чичкало-Кондрацька І.Б. д.е.н. професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом вищого навчального закладу від "03" березня 2021 року № 158 ф.а

2. Строк подання студентом роботи 14.06.2021 р.

3. Вихідні дані до роботи Українська та англійська національно-
правові акти з економіки та керування фінансами в Україні
з теми дослідження впливу пандемії та економічної політики,
економічних факторів з НЕРВ, інтернет джерела.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
Розділ I Теоретичні засади соціально-економічного розвитку
національної економіки.

Розділ II Аналіз соціально-економічного розвитку країн в умовах
пандемії COVID-19

Розділ III Шляхи подолання соціально-економічних наслідків пандемії COVID-19

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Зміст кваліфікаційної роботи представити на 15-20 сторінок

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Шарко-Корсунська Т.Б. д.е.н. проф.	29.04 [підпис]	3.05 [підпис]
2	Мотелько В.А. к.е.н.	10.05 [підпис]	23.05 [підпис]
3	Пікзук Т.О. к.е.н. доц.	24.05 [підпис]	6.06 [підпис]

7. Дата видачі

26 квітня 2021

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

N з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вивчення нормативних та інструктивних матеріалів, спеціальної літератури, періодичних видань.	упродовж терміну виконання кваліфікаційної роботи	Виконано
2	РОЗДІЛ 1. Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини	29.04-09.05	Виконано
3	РОЗДІЛ 2. Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини.	10.05-23.05	Виконано
4	РОЗДІЛ 3. Збір матеріалів, аналітична обробка вихідних даних, написання розділу, оформлення графічної частини.	24.05-06.06	Виконано
5	Формування загальних висновків, оформлення роботи	07.06-13.06	Виконано
6	Представлення роботи на кафедрі, перевірка на плагіат, рецензування, написання доповіді для захисту в ЕК	14.06-19.06	Виконано

Студент

(підпис)

Керівник роботи

(підпис)

Тарусь Діана Геннадівна

(прізвище та ініціали)

Шарко-Корсунська Т.Б.

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Гарус Д.Г. Особливості соціально-економічного розвитку країн в умовах пандемії COVID-19. Кваліфікаційна робота на здобуття кваліфікації бакалавра за спеціальністю 292 “Міжнародні економічні відносини”. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Кваліфікаційна робота містить 69 сторінок, 1 таблицю, 13 рисунків, список літератури з 60 найменувань, 3 додатки.

Ключові слова: національна економіка, соціально-економічний розвиток, пандемія COVID-19, глобальні інституції, державна підтримка.

Об'єктом дослідження є соціально-економічних розвиток країн.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні основи відновлення соціально-економічного розвитку країн в умовах пандемії COVID-19.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз соціально-економічних наслідків пандемії для розвитку країн світу та визначення антикризових заходів, спрямованих на подолання викликів.

Завдання роботи: розкрити сутність та стратегії соціально-економічного розвитку національної економіки; вивчити особливості економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19; проаналізувати тенденції розвитку глобальної економіки під впливом пандемії COVID–19; виявити особливості соціально-економічного розвитку окремих країн; розглянути проекти допомоги країнам від глобальних інституцій на подолання наслідків пандемії COVID–19; визначити пріоритети державної підтримки соціально-економічного розвитку країн.

ABSTRACT

Harus D.G. The specificity of socio-economic development of countries during the COVID-19 pandemic. Qualification work for Bachelor's Degree in specialty 292 "International Economic Relations". National University «Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, 2021.

The qualification work contains 69 pages, 1 tables, 13 pictures, list of literature from 60 titles, 3 appendices.

Key words: national economy, socio-economic development, pandemic COVID-19, global institutions, state support.

The object of research is the socio-economic development of countries.

The subject of the study is the theoretical and practical basis for the restoration of socio-economic development of countries in a pandemic COVID-19.

The purpose of the qualification work is to analyze the socio-economic consequences of the pandemic for the development of the world and to identify anti-crisis measures aimed at overcoming the challenges.

The objectives of the work are to reveal the essence and strategies of socio-economic development of the national economy; to study the features of the economic crisis caused by the COVID-19 pandemic; to analyze the development trends of the global economy under the influence of the COVID-19 pandemic; identify the features of socio-economic development of individual countries; to consider projects to assist countries from global institutions to overcome the effects of the COVID-19 pandemic; to determine the priorities of state support for socio-economic development of countries.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	
1.1. Сутність та стратегії соціально-економічного розвитку національної економіки.....	6
1.2. Особливості економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19.....	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	20
2.1. Тенденції розвитку глобальної економіки під впливом пандемії COVID-19.....	20
2.2. Особливості соціально-економічного розвитку України в умовах подолання наслідків пандемії COVID-19.....	31
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ, СПРИЧИНЕНИХ ПАНДЕМІЄЮ COVID-19.....	48
3.1. Проекти допомоги країнам від глобальних інституцій на подолання наслідків пандемії COVID-19.....	48
3.2. Пріоритети державної підтримки соціально-економічного розвитку країн	54
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	69

				401-ФМ	17166	КРБ	
	П.І.Б.	Підпис	Дата	Особливості соціально-економічного розвитку країн в умовах пандемії COVID-19	Стадія.	Арк.	Акрушів
Розробив	Д.Г. Гарус	<i>[Signature]</i>	15.06			3	69
Керівник	І.Б. Чичкало-Кондрацька	<i>[Signature]</i>	16.06				
Норм. контр.	В.А. Свічкарь	<i>[Signature]</i>	16.06				
Зав. каф.	І.Б. Чичкало-Кондрацька	<i>[Signature]</i>	17.06				
				НУ «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка» Кафедра МРВТ			

ВСТУП

На початку 2020 р. країни світу, і Україна зокрема, отримали нові виклики, спричинені наслідками пандемії COVID–19. Довготривалий карантин в багатьох країнах викликав або поглибив соціально-економічну кризу. Навіть зараз, через рік нема чіткого розуміння в урядів, підприємців, населення країн щодо перспектив відновлення та розвитку національної економіки, особливо в деяких галузях, які постраждали найбільше. Серед існуючих прогнозів від науковців, експертів, глобальних організацій переважають ті, що свідчать про необхідність змін в системі організації та управління підприємством, в технології надання послуг, на ринку праці, а в результаті - в сфері соціально-економічних відносин загалом. Це обумовлює актуальність дослідження даної проблеми і свідчить про нагальну потребу визначення реальних та потенційних викликів соціально-економічному розвитку країн, виявлення шляхів мінімізації впливу пандемії.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є аналіз соціально-економічних наслідків пандемії для розвитку країн світу та визначення антикризових заходів, спрямованих на подолання викликів.

Відповідно до мети кваліфікаційної роботи було поставлено і вирішено наступні завдання:

- розкрити сутність та стратегії соціально-економічного розвитку національної економіки;
- вивчити особливості економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19;
- проаналізувати тенденції розвитку глобальної економіки під впливом пандемії COVID–19;
- виявити особливості соціально-економічного розвитку окремих країн;
- розглянути проекти допомоги країнам від глобальних інституцій на подолання наслідків пандемії COVID–19;
- визначити пріоритети державної підтримки соціально-економічного

розвитку країн.

Об'єктом дослідження є соціально-економічних розвиток країн.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні основи відновлення соціально-економічного розвитку країн в умовах пандемії COVID-19.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі використано різноманітні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема метод логічного узагальнення, систематизації, порівняння, структурний аналіз, аналітичний метод та описовий методи, методи економічного і статистичного аналізу, експертний, тощо.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, у яких в логічній послідовності досліджується проблема виявлення соціально-економічних наслідків пандемії COVID-19 для розвитку країн світу та визначення антикризових заходів, спрямованих на подолання цих викликів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1 Сутність та стратегії соціально-економічного розвитку національної економіки

Будь-яка країна, незалежно від рівня соціально-економічного розвитку, має свою національну економіку. Національна економіка – це економіка певної конкретної країни, національний ринок та нагромаджене національне багатство; сукупність взаємодії національних продуктивних сил, виробничих відносин, природно-географічних умов, соціально-культурних традицій та національно-ментальних особливостей, які визначають характер та природу соціально-економічного розвитку певної держави [42]. Вона являє собою взаємозв'язок між змістом та умовами праці, її продуктивністю та способом розподілу результатів. Засадами формування національної економіки як системи є поділ, спеціалізація та кооперація праці, що мають місце на рівні країни. Національна економіка відображає сукупність відносин між виробниками матеріальних благ і послуг. Структура національної економіки визначається взаємодією виробничих, коопераційних і відтворювальних зв'язків.

Національний ринок – система економічних відносин, яка поєднує резидентів країни з усіма іншими суб'єктами ринкових відносин [43]. Він не має географічних кордонів і обмежується лише інтересами та потребами національного виробництва і споживання. Господарська система, що склалася історично в певних територіальних (національних) межах, набуває статусу національної економіки. З міжнародним поділом праці сформувалися міжнародні ринки, покупцями і продавцями на яких є передусім окремі країни. Види продукції, які вони поставляють на ці ринки, дають уявлення про їх національну економіку, її структуру і обсяги виробництва, якість та цінність її продукції. Тим, наскільки економічна система задовольняє потреби країни і

наскільки її продукція потрібна іншим країнам, визначається місце і роль конкретної країни у світовому господарстві.

Національна економіка виникає і розвивається на основі: поглиблення суспільного, зокрема територіального, поділу праці, що зумовлює виникнення різноманітних видів діяльності, спеціалізацію територій. За сучасного підходу національна економіка не обов'язково має формуватися на мононаціональній спільності людей і території. Наприклад, економіка США як багатоетнічної країни така ж національна, як і економіка майже моноетнічної Японії [42]. Етнонаціональний чинник зараз не відіграє вирішального значення, хоча національні традиції господарювання можуть визначати окремі риси національної економіки, наприклад ставлення до праці, творчості, довілля та ін. Вся система взаємодії національної економіки визначається наявністю потреб та необхідністю їх задоволення через ринковий механізм. Сучасну національну економіку характеризують такі групи ознак: національний суверенітет; ресурсно-виробничі; господарсько-організуючі; товарообмінні [44].

Ресурсно-виробничі ознаки людський потенціал; науковий і техніко-технологічний потенціал; природно-ресурсний потенціал. Господарсько-організуючі ознаки виявляються в наявності економічного механізму, що визначає рівень поєднання людського потенціалу з природно-ресурсним і техніко-технологічним потенціалами. Товарообмінні ознаки виявляються через розвинуту систему внутрішніх ринків та спроможність товарів і послуг завойовувати світові ринки. Ознаки національної економіки є показниками самоорганізації суспільства, зокрема щодо державотворення, економічної системи, економічної і соціальної політики та ін. Структура і динаміка виробництва, товарообмін на внутрішньому і зовнішньому ринках, бюджет країни і доходи населення – є головними критеріями, за якими оцінюють стан самодостатності національної економіки [42].

Категорія «соціально-економічний розвиток» є складною, її основою є термін «розвиток», а інші дві відображають його направленість. У контексті процесів, що оконтурюють категорію «розвиток», можна окреслити два його

постійно діючі напрями руху до якісно нового стану, а саме соціальний та економічний [38]. Ці аспекти суспільного розвитку тісно переплетені. Перш ніж розподіляти створені блага та задовольняти різноманітні потреби, необхідно виробляти, і це є аксіомою. Втім, це жодним чином не заперечує першочергової значущості соціального розвитку. Синтез соціального й економічного розвитку випливає з їх взаємодоповнюваності та подвійної ролі людини у суспільному виробництві (як фактора виробництва і мети виробництва). У теоретичному розрізі економічний розвиток можна трактувати як засіб, а соціальний розвиток – як мету розвитку. З огляду на це можливим є розподіл соціально-економічного розвитку на соціальну та економічну компоненти лише в методологічному аспекті, а саме соціальна складова задається, а економічна - визначається. У такому виразі соціальну й економічну сторони розвитку можна розглядати лише з позицій досягнення цілі. Отже, за вже наведеними тлумаченнями динаміка соціально-економічного розвитку не може бути описана через якийсь один процес – соціальний чи економічний. Таким чином, визначивши особливості соціально-економічного розвитку, можемо сформулювати сутність цієї категорії: це економічні відносини між суб'єктами економіки з приводу розбудови економічних підвалин забезпечення постійного переходу до якісно кращих характеристик життєвого рівня населення через задіяння переваг нових інституцій, що сприяють формуванню синергетичної взаємодії чинників соціалізації та економізації [38].

Національна стратегія соціально-економічного розвитку включає бачення бажаного майбутнього стану економіки, часові рамки, протягом яких ця державна мета повинна бути досягнута, і набір політичних механізмів та інституцій впливу на мобілізацію та розподіл ресурсів та для сприяння їх ефективному використанню. Стратегія забезпечує систему відліку для встановлення пріоритетів для мобілізації ресурсів, а також товарів та послуг, що розподіляються на різних товарних ринках. Національні економічні стратегії формуються та реалізуються через інституції. Структура та культура цих установ значною мірою визначають спосіб реалізації стратегії, а також її

потенційну ефективність. Економічні стратегії можуть впливати на економічні показники, визначаючи обсяг і структуру ресурсів (пропозиція), обсяг і структуру попиту та / або розподіл доходів.

Оскільки уряди усього світу споживають від 10 до 30 відсотків валового внутрішнього продукту (ВВП) і витрачають додаткові суми як трансфертні платежі, важко уявити обставину, за якої уряди не мають важливого впливу на мобілізацію ресурсів [46]. Визнаючи, що це залучення неминуче, базовою стратегією може бути стратегія, при якій уряд мав на меті збирати та витратити ці кошти таким чином, щоб мати мінімальний вплив на приватні рішення, будь то на мобілізацію ресурсів або розподіл ресурсів. Це означало б, наприклад, що не було б "цілеспрямованих" податкових пільг для будь-яких галузей або груп людей.

Якщо, з іншого боку, хтось визнає, що ринки недосконалі, економічна стратегія може імовірно підвищити економічні показники шляхом здійснення:

- більшої (або меншої) мобілізації ресурсів,
- більш ефективного розподілу цих ресурсів між секторами економіки та між суб'єктами економіки;
- більш ефективного використання ресурсів різними економічними суб'єктами.

Бачення майбутнього допомагає встановити цілі, які в свою чергу оживляють економічну стратегію. Бачення досягнення економічної рівності з іншими країнами принципово відрізняється від бачення досягнення максимальної купівельної спроможності споживача сьогодні, не кажучи вже про збільшення рівності або підвищення рівня доходів. Перший, ймовірно, може виправдати "винятковий" рівень мобілізації ресурсів та особистої відповідальності, тоді як другий, як правило, ні. Державне втручання для сприяння підвищенню рівня безпеки доходів може включати трансфери, що сприяють споживанню, одночасно звільняючи людей від міри відповідальності за власний добробут. Таким чином, економічні стратегії базуються на різних ролях та відповідальності суб'єктів економіки, а також на різних уявленнях про

мобілізацію та розподіл ресурсів. Економічні стратегії можуть використовувати більш-менш прямі засоби впливу на мобілізацію та розподіл ресурсів та доходи, які вони приносять.

У рамках даної економічної структури ефективність використання ресурсів найкраще сприяє опосередкованому впливу, як це було запропоновано ще давно Адамом Смітом та іншими науковцями, шляхом забезпечення ефективної роботи ринків. На відміну від цього, високі рівні мобілізації ресурсів, як правило, вимагають більш прямого державного втручання, таких як "вимушене" заощадження або вищі стандарти прийому на вступ до університету, що є ключовим моментом для аналізу орієнтації виробників. Високі рівні мобілізації ресурсів можуть досягти збільшення темпів зростання, але часто тому, що, здавалося б, високий рівень впливу продуктивності праці компенсується низьким рівнем повернення капіталу. Високе зростання, засноване принаймні частково на високій загальній факторній продуктивності, вимагає зміщення структури економіки від поточних переваг та можливостей до майбутніх, як для країн, так і для фірм. Не випадково високоефективні азіатські країни пережили зростання, орієнтоване на експорт. Експорт очолювали виробники, і, починаючи з Японії, деякі, мабуть, мали надзвичайний успіх у переміщенні свого виробленого конкурентоспроможного експорту до більш високотехнологічних секторів з вищим зростанням. Одним із центральних питань у цьому документі є розгляд того, як і чому деякі країни досягли успіху в переорієнтації своїх економічних структур на майбутні можливості, і чому інші, такі як країни ОПЕК з їх великими природними перевагами, виявилися помітно невдалими в цьому. Пов'язаною проблемою є роль цих можливостей у створенні обґрунтування посиленої мобілізації ресурсів. Високий рівень мобілізації ресурсів за відсутності відповідних ринкових можливостей може швидко призвести до низьких норм прибутку, принаймні з точки зору внутрішньої валюти, або до відтоку капіталу.

Наприклад, Японія заощадила та інвестувала приблизно стільки ж свого ВВП протягом попереднього десятиліття, що і в 1960-х роках, але

прибутковість (принаймні в ієнах) впала з 10 відсотків економічного зростання приблизно до двох відсотків [46]. Зростання обмінного курсу Японії зменшило внутрішні можливості таким чином, що значною мірою заперечило ефект від її масових інвестицій як у людський, так і у фізичний капітал. Його приватний сектор, а особливо великі виробничі фірми, технічно та фінансово сильніші, ніж будь-коли, але вони не можуть розвивати можливості в своїй країні, як це було в попередні десятиліття. Таким чином, поняття структурних зрушень у бік майбутнього, а також роль державної політики у цих змінах є головним питанням. Економічні стратегії - це не лише питання економіки; бачення, цілі та безпосередність втручання мають все важливіше політичне значення. Амбітна стратегія зростання може передбачати узгодженість цілей та персоналу, чого важко досягти в демократичному контексті, за винятком, можливо, у воєнний час. Крім того, економічні стратегії можуть бути реалізовані лише за допомогою інституцій.

Мобілізація та розподіл ресурсів через установи стосуються основних питань управління. Пряме втручання пов'язане, як правило, з авторитарним урядом, непряме втручання з демократією. Як мінімум, між ними є сильні ідеологічні відмінності. Дійсно, сильні політичні та / або ідеологічні розбіжності можуть виключати деякі стратегічні варіанти. У той же час ми також повинні визнати, що розбіжності в економічній теорії можуть також впливати на сприйняті країною стратегічних варіантів. Прикладом підйому та падіння при реалізації економічної стратегії можна проілюструвати аргументацію на даний момент. Потрібно провести різницю між зростанням і падінням, проаналізувавши різні варіанти економічної стратегій.

1.2 Особливості економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19

Спалах пандемії COVID-19 був найбільш руйнівною інфекцією 21-го століття. Пандемія розпочалася в Ухані, Китай, наприкінці 2019 року і на початку 2020 року поширилася у всьому світі. До кінця травня 2020 року вірус

спричинив 370 000 смертей у всьому світі, тобто приблизно 12 відсотків виявлених випадків [47]. Можливо, цей рівень смертності був завищений, оскільки низькі показники тестування на початковій фазі пандемії дозволяли багатьом випадкам проходити без виявлення хвороби. У відповідь органи влади країн застосували заходи стримування, включаючи соціальну ізоляцію та закриття бізнесу, що призвело до різкого економічного спаду. COVID-19 вплинув на країни незалежно від рівня їх соціально-економічного розвитку, на відміну від інших епідемій цього століття, які в основному вплинули на країни з низьким та середнім рівнем соціально-економічного розвитку.

У 2020 році людство стикнулося з однією з найсерйозніших криз в новітній історії. Трагічна загибель людей та глибокі економічні кризи, спричинені пандемією COVID-19, назавжди змінили суспільство та економіку. Швидкість реагування та пристосованість визначають, які країни досягають найкращих результатів у цей період. Пандемія скасувала багаторічний соціально-економічний розвиток значної кількості країн, загостривши гуманітарні кризи та потенційно посилюючи заворушення та конфлікти. У своїй роботі Інститут економіки та миру (IEP) резюмує кризу через призму соціально-економічного розвитку та досягнення миру. У звіті висвітлюється глобальний вплив пандемії, використовуючи економічні дані та прогнози, наявні станом на 2020 р. У ній обговорюються зміни в соціально-економічних системах із використанням позитивного миру та розглядаються наслідки таких змін для моделей насильства та конфліктів.

Ера COVID-19 стає все більш важливою та довгостроковою перспективою для одужання. Більшість показників ВВП негативно змінилися під впливом пандемії COVID-19. Пандемія та відповіді на неї матимуть певний згубний вплив на світ та досягнення позитивного миру. Епідемії, як правило, більш поширені серед країн із низьким рівнем соціально-економічного розвитку. Це пов'язано з тим, що в цих країнах панує нижчий рівень харчування, санітарії, достатності питної води та доступу до якісної медичної допомоги. Тому основне питання, яке ставиться, полягає в тому, чому COVID-

19 так швидко поширився в деяких найбільш розвинутих країнах світу, таких як США, Італія, Іспанія та Великобританія?

Соціально-економічним фактором, найбільш корельованим із кількістю інфекцій COVID-19, був рівень авіап перевезень до блокування, що панував у країнах, що сприяло зараженню. США, Франція, Італія, Іспанія та Великобританія мають одні з найвищих показників авіап перевезень у світі. Насправді кореляція між обсягом авіап перевезень та кількістю інфекцій COVID-19 до травня 2020 року була дуже високою. У деяких випадках інфікована людина може розвинути симптоми лише через два тижні після зараження COVID-19. Крім того, у деяких інфікованих людей взагалі ніколи не може виникнути жодних симптомів. Це означає, що люди могли передавати вірус іншим, навіть не підозрюючи про це. У місцях з високим рівнем авіап перевезень, як це має місце в туристичних центрах, таких як Італія, Іспанія чи Великобританія, зовнішньому вірусу було простіше поширювати та заражати місцевих жителів.

Криза підвищила напруженість між США та іншими країнами, такими як Китай, через роль Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), торгових суперечок та походження вірусу. Ця напруженість, ймовірно, збільшиться, оскільки економіки стикаються із тривалим спадом. Більшість показників у Глобальному індексі миру погіршуватимуться. Одним із напрямків, що може покращитися, є військові витрати, оскільки країни перенаправляють ресурси на підкріплення економіки. В Європі очікується зростання політичної нестабільності, включаючи заворушення та загальні страйки, які за останні десять років значно зросли. Скорочення бюджетів на допомогу за кордоном ще більше наголосить на нестабільних країнах, що постраждали від конфлікту, таких як Ліберія, Афганістан, Бурунді та Південний Судан, які в значній мірі залежать від міжнародної допомоги. Країни з поганим кредитним рейтингом, такі як Бразилія, Пакистан, Аргентина та Венесуела, можливо, не зможуть запозичити достатньо коштів для підтримки свого економічного відродження, що призведе до зростання політичної нестабільності, заворушень та насильства.

У міру скорочення економіки країнам буде важче погасити наявний борг. Поєднання заборгованості та слабкої активності може призвести до збільшення бідності, політичної нестабільності та жорстоких демонстрацій. Ліван прострочив свої облігації, сприяючи економічній катастрофі та жорстоким сутичкам на його вулицях. Світу бракує надійного підходу до вирішення цієї кризи. Вплив, ймовірно, загострить увагу на інших соціально-економічних факторах, що назрівають, таких як зростаюча нерівність у статках, погіршення умов праці в розвинених країнах та посилення відчуження від політичної системи. Різке падіння цін на нафту вплине на політичні режими на Близькому Сході, особливо в Саудівській Аравії, Іраці та Ірані, що може призвести до краху сланцевої нафтової промисловості в США, якщо ціни на нафту не повернуться до своїх попередніх рівнів [47].

Пандемія може зменшити спроможність Іраку боротися з повстаннями ІДІЛ. Багато країн намагатимуться фінансувати дорогі заходи. Прикладами можуть бути здатність Саудівської Аравії підтримувати уряд сусіднього Ємену, підтримка Туреччини та Росії в Сирії або підтримка Іраном ополченців, таких як «Хезболла». Іран попередив, що пандемія є внутрішньою загрозою безпеці, яка ще більше ускладнює санкції, очолювані США проти країни. Пандемія та слабкі ринки нафти погіршили внутрішню безпеку та гуманітарну кризу у Венесуелі. Це також змусило Колумбію, Бразилію та інші країни закрити свої кордони з Венесуелою, що спричинило подальші труднощі для вразливих венесуельців. У міру скорочення економіки ОЕСР більше країн, швидше за все, зменшуватимуть свої миротворчі внески. Економічний спад вплине на продовольчу безпеку. Загалом 113 мільйонів людей у 53 країнах вже були на межі голоду ще до настання пандемії [47]. Такі країни, як Венесуела, Бурунді та Ємен, поглиблюватимуть дефіцит продовольства. У США, Німеччині, Франції та Польщі відбулися акції протесту проти правил карантину. Мільйони бразильців демонстрували в містах Сан-Паулу та Ріо-де-Жанейро проти урядової боротьби з пандемією. Повідомлялося про перерви у в'язницях у Венесуелі, Бразилії та Італії, коли ув'язнені бурхливо реагували на нові

обмеження, пов'язані з COVID-19. Торгівля наркотиками та інші види злочинів тимчасово зменшилися внаслідок соціальної ізоляції у всьому світі. Однак кількість повідомлень про домашнє насильство, самогубства та психічні захворювання зростала. Країни ОЕСР, що мають більший рівень розвитку, змогли перевірити більшу частку свого населення на вірус COVID-19.

Яка ж готовність країн до відновлення після пандемії? За прогнозами міжнародних експертів, подорож із цієї глобальної рецесії буде довгою та важкою. Однак два фактори можуть допомогти країнам на цьому шляху.

Перший - це високий рівень Позитивного Миру, що гарантує ефективні інститути, соціальну згуртованість та прозорі представницькі уряди.

Другий - сприятливі економічні умови до настання пандемії. Зокрема:

- низький рівень державного боргу допоможе країнам позичати для пом'якшення економічного спаду під час кризи і фінансувати ініціативи відновлення після пандемії;

- низький рівень безробіття, особливо довгострокового, означає, що цей ринок праці стійкий і рухливий, що сприяє розвитку;

- перекваліфікація та перерозподіл працівників в нове постпандемічне ділове середовище;

- низькі податкові навантаження означають, що центральна влада матиме певну частку свобода для збільшення оподаткування в середньостроковій перспективі, щоб допомогти фінансувати дефіцит бюджету, збільшений кризою. Це може зменшити ризик економічної нестабільності;

- низька залежність від міжнародної торгівлі означає, що країна може орієнтуватися на порушення міжнародної логістики, спричинене COVID-19 та можливим скороченням міжнародної торгівлі, оскільки країни намагаються зменшити залежність від виробництва зі Східної Азії. Світова організація торгівлі (СОТ) оцінила, що міжнародна торгівля впала приблизно на 13 (по товарах) і 32 відсотки (по послугах) в 2020 році внаслідок зриву нормальної господарської діяльності, спричиненого пандемією COVID-19 [47].

Розглянемо, які країни мають кращі можливості для одужання, а як ні. Аналіз обмежився країнами ОЕСР та БРІК, а також Південною Африкою, Колумбією та Індонезією. До пандемії деякі країни поєднували і сприятливі економічні умови, і високий рівень позитивного миру. Ці країни будуть у кращому положенні для надійного впровадження програми відновлення після пандемії. Інші країни сильні в соціальному плані, але слабші в економічних передумовах, що свідчить що економічне управління - а не соціальне, інституційне розвиток - буде основним напрямком у відновленні.

Деякі країни поєднують сприятливі економічні передумови для відновлення після пандемії з вищими рівнями позитивного миру, що вимірюється індексом позитивного миру (ІПМ) – це Швейцарія, Австралія, Нова Зеландія, Норвегія, Ісландія, Німеччина, Японія, Естонія. Гірші передумови щодо відновлення економіки спостерігаються у таких країн, як Фінляндія, Швеція, Данія, Ірландія, Нідерланди, Канада, Великобританія, Австрія, Іспанія, Бельгія, Франція, Португалія, Словенія. Кращі економічні передумови, але гірші показники щодо миру характерні для наступних країн: США, Південна Корея, Чехія, Литва, Чилі, Росія, Китай, Мексика, Ізраїль, Туреччина, Колумбія, Індія. Інші мають порівняно менші результати за обома критеріями: Італія, Греція, Латвія, Польща, Словаччина, Угорщина, Бразилія, Південна Африка.

Глобальний індекс миру, зокрема показники безпеки, доступу до стрілецької зброї, погіршення продажів зброї в США зростало протягом кризи. Погіршення політичної нестабільності, підвищення економічної невизначеності призводить до тиску на існуючі уряди. Очікується, що в Європі відбудуться посилення масових заворушень та загальних страйків, які за останні десять років значно зросли. У Лівані вже відбувалися жорстокі демонстрації через дефіцит продовольства та невиконання урядом зобов'язань щодо погашення облігацій. Політичний терор, ймовірно, погіршення політичної нестабільності, що породжується економічною кризою, призведе до посилення репресій одних урядів, тоді як інші використовуватимуть блокування для прийняття законів,

що обмежують особисті свободи. Зростання кількості демонстрацій в ЄС, США, Бразилії та Північній Африці супроводжується протестами проти карантину. Поточна внутрішня конфліктна напруженість зростає. По мірі зменшення гуманітарної допомоги можливість нового вакууму влади, які можуть спричинити або посилити існуючу напруженість, зростає. Невизначені відносини із сусідніми країнами, посилення напруженості між США та Китаєм, а також залежність ліній постачання змусять інші країни переоцінити свої існуючі міжнародні союзи. Торгівля скорочується. Погіршується стан фінансування миротворчих операцій ООН, що спричиняє значне погіршення загального стану у світі. У міру падіння економіки ОЕСР більшість країн зменшила свій внесок у підтримку миру. Відсоток ВВП, витрачений на військову діяльність, скоротився, оскільки уряди, особливо країни ОЕСР, перенаправляють витрати на підтримку свого економічного відновлення.

Велике погіршення відбулося у показниках позитивного індексу миру, добрих стосунків з сусідами, відвідувачі на 100 000 населення. Мине багато років, перш ніж міжнародний туризм повернеться до рівня 2019 року. Також погіршення відбулося у показниках: надійне ділове середовище, ВВП на душу населення. Світове ділове середовище буде довго ще страждати у міру скорочення економіки країн. Деякі економіки можуть зазнати краху через кредитне невиконання (Ліван), відсутність позикових можливостей (Бразилія) або високу інфляцію (Аргентина). Значне погіршення стану характерне для індикаторів: рівень людського капіталу, кількість молоді, яка не працює та не навчається. Останнім часом сектори економіки, які найбільше постраждали від економічного спаду, стали сфери, в яких працює молодь. Велика безробітна молодіжна когорта збільшує ймовірність зростання насильства.

Велике погіршення виявилось у показниках: рівномірний розподіл ресурсів, коефіцієнт бідності (досяг рівня 5,50 дол. США на день) [47]. Спад світової економіки та порушення світової торгівлі збільшили рівень бідності в більшості країн, як у розвинутих, так і в нових індустріальних країнах. Багато країн переживають посилення ворожих дій щодо меншин, особливо щодо

людей китайського походження. Важливо визначити ключові аспекти постпандемічного світу та коментарі щодо перспективних ініціатив із перебудови світової економіки. У звіті також проаналізовано, з якими країнами найкраще розташовуватись

За методикою Institute for Economics & Peace GPI вимірюється у трьох сферах: безпека, постійні конфлікти та мілітаризація. Хоча світ став менш мирними за останнє десятиліття, були і помітні поліпшення у спокої. Середній бал по країні за критерієм мілітаризації покращився на 4,4 відсотка у 2020 р., головним чином завдяки скороченню військових витрат у відсотках до ВВП та чисельності збройних сил у багатьох країнах. Критерій безпеки погіршився на 3,3 відсотка, а поточний критерій конфлікту також погіршився, впавши на 6,8 відсотка [47].

Пандемія 2020 року підкреслила, наскільки складною та крихкою є глобальна соціально-економічна система, а її складові взаємопов'язані. Так, коли глобальні системи подорожей і торгівлі отримали негативну динаміку, соціальні норми докорінно змінилися, зокрема права і свободи, які було прийнято раніше - наприклад, свобода пересування та об'єднань - були скасовані і соціальні цінності переорієнтовані. Також стало очевидно, що у світі бракує надійного підходу до вирішення проблем в умовах такої кризи. Невизначеність, разом із впливом вірусу, та подальші економічні втрати, загострили увагу на інші соціально-економічні фактори, що назрівали, такі як зростаюча нерівність у статках, погіршення умов праці в розвинених країнах та відчуження від політичної системи. Оскільки ця динаміка буде розвиватися, світ буде зовсім іншим в майбутньому.

На шляху можуть трапитися інші незворотні зміни, оскільки люди спілкуються, працюють та ведуть бізнес. Економіки країн ймовірно будуть реструктуризовані для забезпечення більшої уваги до стратегічно важливих сфер, зокрема економічного суверенітету та продовольчої безпеки. Постраждали соціальні цінності, різко впали ціни на нафту. І навпаки, стан вирішення проблем з їжею, притулком, обладнанням для охорони здоров'я та

санітарії були значно покращений. Деякі міста бачили довгі черги, щоб купити їжу та споживчі товари, накопичення також були поширеними явищами. Компанії з надання цих товарів та послуг здебільшого обійшли стрімке падіння курсу акцій та прибутку.

Хоча міжнародна торгівля була одним з ключових факторів розвитку і процвітання в останні десятиліття, вона спричинила вразливість більшості країн до збоїв у глобальних логістичних ланцюгах. Відповідно, владі та бізнесу доведеться враховувати економічний суверенітет у постпандемічній реструктуризації. Ймовірність глобальних логістичних зривів, які ця пандемія підкреслила - потрібно буде врахувати у ціні товарів, що реалізуються. Зростаюча складність міжнародних ланцюгів поставок створює вразливість, яка раніше не була належним чином оцінена компаніями та суверенними державами. Наведемо тільки один приклад: iPhone залучає до будівництва 43 країни [47]. Зокрема нагальними проблемами будуть харчові продукти та критичні виробничі процеси. Це будуть ключові стимули змін у ланцюгах поставок та геополітики в наступні десятиліття.

Пандемія була особливо загрозливою для тих, хто живе в країнах, що розвиваються. По-перше, економічний спад значно збільшив ризик безробіття та бідності. По-друге, заборони на поїздки та соціальна ізоляція перервала туризм та місії з надання допомоги найбільш вразливим верствам населення з харчування та медичного обслуговування. Без підтримки ці тендітні країни будуть боротися за відновлення, створюючи тим самим умови для майбутнього посилення громадянського конфлікту. Перша відповідь на пандемію вимагала від країн і суспільства, щоб зробити суворий вибір між охороною здоров'я та економікою. Зараз, коли багато країн перенесли пік інфекції, у центрі уваги знаходиться відновлення економіки. Однак це може призвести до відродження COVID-19, що надалі вплине на економіку ефективність. Майбутнє важко побачити, але до повного ефективного вакцинування населення, ця інфекція матиме значний вплив на економіку. Зрозуміло, що соціально-економічні наслідки пандемії будуть згубними для світу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

2.1 Тенденції розвитку глобальної економіки під впливом пандемії COVID–19

Хоча нещодавні затвердження низки вакцин викликали сподівання на перелом пандемії пізніше в 2021 році, оновлені хвилі та нові варіанти вірусу викликають занепокоєння з точки зору перспектив. На тлі виняткової невизначеності, прогнозується, що глобальна економіка зросте на 5,5 відсотка в 2021 році та на 4,2 відсотка в 2022 році [59]. Прогноз на 2021 рік переглянутий на 0,3 процентного пункту порівняно з попереднім прогнозом, відображаючи очікування посилення активності вакцинами наприкінці року і додаткову політичну підтримку в кількох великих економіках.

Прогнозоване відновлення зростання цього року настане після серйозного колапсу в 2020 році, який мав гострі негативні наслідки для жінок, молоді, бідних, неформально зайнятих та тих, хто працює в секторах економіки з інтенсивними контактами. Спад глобального економічного зростання у 2020 році оцінюється на рівні -3,5 відсотка, що на 0,9 процентного пункту перевищує рівень, визначений у попередньому прогнозі (відображаючи більш сильний, ніж очікувалося, імпульс у другій половині 2020 року) [54].

Прогнозується, що темпи відновлення будуть суттєво різнитися в різних країнах, залежно від доступу до медичної допомоги, ефективності політичної підтримки, впливу побічних ефектів та структурних характеристик, що проявляються під час кризи (Додаток Б рис. Б.1).

Політичні заходи повинні забезпечувати ефективну підтримку до тих пір, поки не почнеться повне відновлення економіки, з акцентом на просуванні ключових імперативів збільшення потенційного виробництва, забезпеченні спільного зростання, що приносить користь усім, і прискоренню переходу до

нижчої вуглецевої залежності. Як зазначалося у світовій економічній перспективі (WEO) від жовтня 2020 року, стимул зелених інвестицій, поєднаний із спочатку помірним, але стабільним зростанням цін на вуглець, спричинить необхідне скорочення викидів, підтримуючи відновлення після пандемічної рецесії.

Потрібна міцна багатостороння співпраця, щоб повсюдно контролювати пандемію. Такі зусилля включають посилення фінансування глобальної ініціативи COVAX для пришвидшення доступу до вакцин для всіх країн, забезпечення універсального розподілу вакцин та полегшення доступу до терапевтичних засобів за доступними цінами для всіх. Багато країн, особливо економіка з низьким рівнем доходу, вступили в кризу з високим боргом, який, як очікується, буде зростати ще протягом пандемії. Світовій спільноті потрібно буде продовжувати тісно співпрацювати, щоб забезпечити адекватний доступ цих країн до міжнародної ліквідності. Там, де суверенний борг є нестійким, країни, що мають право на участь, повинні співпрацювати з кредиторами з метою реструктуризації їх боргу відповідно до Загальних рамок, погоджених G20.

Для відповіді на таку пандемію, швидкість - це головне. Необхідно розробити вакцини, розширити виробничі потужності та поставити вакцини по всьому світу якомога швидше. Доступ до прискорювача COVID-19 (АСТ) - це глобальне співробітництво між державною та приватними спонсорами для пришвидшення розробки, виробництва та справедливого розподілу тестів та вакцин проти COVID-19, впровадження методів лікування. COVAX об'єднує експертів з усього світу для співпраці у дослідженні та розробці широкого кола кандидатів на вакцину проти COVID-19 та виробництві, закупівлі та доставці вакцин після затвердження.

За допомогою механізму, відомого як Механізм COVAX, партнерство прагне забезпечити та справедливо розподілити 2 мільярди доз вакцин проти COVID-19 до кінця 2021 року [58]. Вакцини призначені для визначених пріоритетних груп населення, визначених Всесвітньою організацією охорони

здоров'я (ВООЗ), включаючи стан здоров'я працівників, що здійснюють догляд, та інших груп, зокрема тих, що входять до групи високого ризику.

Гаві, Альянс з вакцин (Gavi), Коаліція з питань інновацій щодо готовності до епідемій та ВООЗ - співпраця COVAX Гаві координує об'єкт COVAX. Ці організації є світовими некомерційними та багатосторонніми лідерами у розробці та розподілі вакцин, але вони не можуть зробити це самостійно. Успіх залежить від приєднання урядів та згоди виробників вакцин на надання вакцин.

Наразі 190 країн (незабаром 191, як тільки США офіційно приєднуються) беруть участь у Механізмі COVAX. Сюди входить більшість із 92 країн, які мають право на дози, що фінансуються донорами, за допомогою зобов'язання COVAX Advance Market Assembly (АМС) - інноваційного механізму фінансування, завдяки якому найбідніші країни світу отримають доступ до вакцин проти COVID-19 [58]. Можливість отримати своєчасний, рівноправний доступ до вакцин є очевидно корисною для країн з нижчими доходами. Перевага для країн з високим рівнем доходу - це захист, який COVAX може забезпечити, інвестуючи в широкий асортимент вакцин, а також у конкурентні ціни.

Потужніша відправна точка для прогнозу на 2021–22 роки. Кілька схваленень вакцин та початок вакцинації в деяких країнах у грудні 2020 року викликали надію на можливе припинення пандемії. Більше того, економічні дані, опубліковані після прогнозу World Economic Outlook від жовтня 2020 року, свідчать про більший, ніж прогнозувалося, імпульс у середньому по регіонах у другій половині 2020 року. Незважаючи на високі та зростаючі жертви пандемії, економічна активність, схоже, адаптується до ситуації, інтенсифікуючи діяльність з часом. Нарешті, очікується, що додаткові політичні заходи, оголошені наприкінці 2020 р., зокрема у США та Японії, нададуть подальшу підтримку світовій економіці в 2021–22 роках [54]. Ці події вказують на більш сильну вихідну точку для світового прогнозу на 2021–22 роки, ніж передбачалось у попередньому прогнозі.

Але є довготривалі проблеми. Так, зростання кількості інфекцій наприкінці 2020 року (у тому числі від нових варіантів вірусу), поновлення блокування, логістичні проблеми з розподілом вакцин та невизначеність щодо прийому є важливими контрапунктами сприятливих новин. Ще багато чого потрібно зробити в сфері охорони здоров'я та економічній політиці, щоб припинити стійкий збиток від сильного спаду 2020 року та забезпечити стійке відновлення.

Ці події піднімають три взаємопов'язані питання щодо світового розвитку. По-перше, як обмеження, необхідні для стримування передачі вірусу, вплинуть на діяльність найближчим часом до того, як вакцини почнуть забезпечувати ефективний захист у всьому суспільстві? По-друге, як очікування щодо впровадження вакцин та підтримка урядів вплинуть на діяльність? По-третє, як змінюватимуться фінансові умови та ціни на товари? Базовий прогноз вимагає формування погляду на ці питання.

Інфекції та обмеження пом'якшали падіння економіки на початку 2021 року. Результати визначення ВВП третього кварталу 2020 року здебільшого здивували зростанням (Австралія, єврозона, Індія, Японія, Корея, Нова Зеландія, Туреччина, США) або відповідають очікуванням інших країн (Китай, Мексика) [59]. Серед компонентів найбільше поживалося відбулося у приватному споживанні. Інвестиції зростали порівняно повільно, за винятком Китаю. Розподіл витрат передбачає поновлення відкладеного попиту та коригування роботи на дистанції. З огляду на в основному одноразовий характер таких витрат, він, швидше за все, зміниться після внесення коригувань.

Високоточні дані свідчать про те, що деяке зменшення відбулося у четвертому кварталі 2020 року, наприклад, у нових замовленнях, промислового виробництва та світовій торгівлі. У грудневому звіті про зайнятість у США також зафіксовано перше чисте скорочення заробітної плати в несільськогосподарських виробництвах з квітня 2020 року. Більше того, обсяг випуску послуг залишається скороченим і, ймовірно, ще протримається в

найближчі місяці з оновленими обмеженнями для боротьби зі зростаючими інфекціями. Очікується, що пом'якшення на початку 2021 року поступиться місцем економічному зростанню у другому кварталі, оскільки вакцини та терапія стануть доступнішими, що дозволить активізувати діяльність у висококонтактних сферах.

Базова стратегія передбачає широку доступність вакцин у країнах з розвинутою економікою та деяких ринкових економіках, що розвиваються, влітку 2021 року та в більшості країн до другої половини 2022 року - прискорений графік порівняно з очікуваннями на момент попереднього прогнозу. Передбачається, що швидкість розповсюдження вакцин залежить від економічних факторів, що враховують конкретні особливості країни. Більше того, протягом 2021–22 років терапія поступово стане більш ефективною та доступною у всьому світі. Базова стратегія також передбачає можливість блокування, в тому числі для стримування передачі нових варіантів вірусу, перш ніж вакцини стануть широко доступними.

Шлях пандемії. Зі зростанням доступності вакцин, вдосконаленням методів терапії, тестування та відстеження, до кінця 2022 року, як очікується, місцева передача вірусу скрізь буде знижена до прийняттого рівня. Деякі регіони та країни досягнуть низької локальної передачі вірусу раніше, ніж інші, залежно від конкретних обставин в країні.

Додаткова підтримка фіскальної політики має сприяти активізації діяльності в деяких країнах, але більшість із них, як очікується, відчує нижчий дефіцит у 2021 році. Значна фіскальна підтримка, оголошена на 2021 рік у деяких країнах, включаючи нещодавно в США та Японії, разом із розблокуванням фондів оздоровлення ЄС «ЄС наступного покоління» допоможуть підняти економічну активність серед передових економік, що мають сприятливі наслідки для торгових партнерів. Однак, як зазначалося в Оновленому фінансовому моніторингу за січень 2021 р., прогнозується, що дефіцит бюджету в більшості країн зменшиться у 2021 р., оскільки доходи зростають, а витрати автоматично зменшуються із відновленням [54].

Які ж підтримуючі фінансові умови потрібні? Передбачається, що основні центральні банки підтримуватимуть політику збереження поточних ставок протягом усього прогнозного горизонту до кінця 2022 року. Як результат, очікується, що фінансові умови залишатимуться в основному на нинішніх рівнях для розвинених економік, поступово покращуючись для країн із ринком, що розвивається, та країн, що розвиваються. У рамках цієї останньої групи проводиться диференціація інвестиційного рівня між державами (які змогли скоротити зовнішній борг у великих розмірах у 2020 році) та позичальниками з високою дохідністю (багато з яких обмежені в можливості взяти додатковий борг і до недавнього часу не мали доступу до міжнародних ринків під час пандемії), як очікується, стихне у міру відновлення. Як зазначалося в Оновленому звіті про фінансову стабільність у січні 2021 року, ринки залишаються жвавими щодо перспектив на 2021 рік, базуючись на постійній політиці підтримки [59].

Відбудеться зростання цін на товари. З урахуванням прогнозованого світового підйому, очікується, що ціни на нафту в 2021 році зростуть трохи більше 20 відсотків від низького рівня у 2020 році, але все ще залишатимуться значно нижчими середніх показників у 2019 році. Очікується також, що ціни на нафтові товари зростуть із цінами на метали, зокрема, передбачається сильне прискорення їх росту в 2021 році.

Який же базовий прогноз світового економічного зростання впливає з попередньо викладених припущень? Після скорочення на 3,5% у 2020 р., за прогнозами, глобальна економіка зросте на 5,5% у 2021 р. та на 4,2% у 2022 р. (таблиця 2.1). Оцінка на 2020 рік на 0,9 процентного пункту перевищує зроблену в жовтневому прогнозі World Economic Outlook (WEO). Це відображає більш сильне, ніж очікуване відновлення, в середньому по регіонах у другій половині року. Прогноз зростання на 2021 рік переглянуто на 0,3 процентного пункту, що відображає додаткову політичну підтримку в декількох великих економіках та очікування посилення активності вакцинації в 2021 році, що перевищує затримку в короткостроковій перспективі через

зростання кількості інфекцій. Оновлення особливо велике для передової економічної групи, що відображає додаткову фіскальну підтримку - переважно в США та Японії - разом із очікуваннями щодо широко розповсюдженої доступності вакцин порівняно з ринком, що розвивається, та економічною групою, що розвивається.

Таблиця 2.1

Останні оцінки і прогноз зростання світової економіки від МВФ

(річні процентні зміни) [59]

Реальний ВВП	Фактична оцінка	Прогноз	
	2020	2021	2022
1. Світовий випуск	-3,5	5,5	4,2
2. Розвинуті економіки	-4,9	4,3	3,1
США	-3,4	5,1	2,5
Європейський Союз	-7,2	4,2	3,6
Німеччина	-5,4	3,5	3,1
Франція	-9,0	5,5	4,1
Італія	-9,2	3,0	3,6
Іспанія	-11,1	5,9	4,7
Японія	-5,1	3,1	2,4
Велика Британія	-10,0	4,5	5,0
Канада	-5,5	3,6	4,1
Інші розвинуті країни	-2,5	3,6	3,1
2. Країни з ринками, що формуються, та економіки, що розвиваються	-2,4	6,3	5,0
Країни Азії, що розвиваються	-1,1	8,3	5,9
Китай	2,3	8,1	5,6
Індія	-8,0	11,5	6,8
АСЕАН-5	-3,7	5,2	6,0
Країни Європи, що розвиваються	-2,8	4,0	3,9
Країни Латинської Америки та Карибського басейну	-3,6	4,1	2,9
Бразилія	-4,5	3,6	2,6
Мексика	-8,5	4,3	2,5
Близький Схід та Центральна Азія	-3,2	3,0	4,2
Саудівська Аравія	-3,9	2,6	4,0
Країни Африки на південь від Сахари	-2,6	3,2	3,9
Нігерія	-3,2	1,5	2,5
Південно-Африканська Республіка	-7,5	2,8	1,4
3. Країни, що розвиваються, з найнижчим доходом	-0,8	5,1	5,5

Відповідно до поживлення світової активності, прогнозується, що обсяги світової торгівлі зростуть приблизно на 8 відсотків у 2021 році, та на 6 відсотків у 2022 році [59]. Очікується, що торгівля послугами відновлюватиметься повільніше, ніж обсяги товарів, що узгоджується із згорнутою транскордонною торгівлею, туризмом та діловими поїздками, поки передача вірусу не знизиться скрізь.

Стосовно інфляції слід зазначити наступне. Навіть з очікуваним відновленням у 2021–2022 рр., очікується, що розриви у виробництві скоротяться лише після 2022 р. Відповідно до постійних негативних розривів у виробництві, інфляція, як очікується, буде залишатися приглушеною протягом 2021–2022 рр. Прогнозується, що в країнах з розвинутою економікою загалом вона буде нижчою за показники центрального банку на 1,5 відсотка. Серед ринків, що розвиваються, та країн, що розвиваються, інфляція прогнозується трохи більше 4 відсотків, що нижче середнього показника за всю історію їх розвитку.

Доцільно наголосити на неповному і нерівномірному відновленні соціально-економічного розвитку. Глобальна активність залишатиметься набагато нижчою за прогнози WEO до середини 2021 року. Сила прогнозованого відновлення різниться по країнах залежно від тяжкості кризи охорони здоров'я, масштабів внутрішніх перебоїв у діяльності, пов'язаних із структурою економіки та її залежністю від інтенсивних контактів, впливу транскордонних зв'язків, і - що важливо - ефективності підтримки політики щодо обмеження стійких збитків.

Загалом розвинуті економіки змогли надати фіскальну підтримку домогосподарствам та фірмам (прямі податкові та видаткові заходи, а також інвестування власного капіталу, позики та гарантії), а центральні банки посилили це за допомогою розширених програм придбання активів, фінансування - можливості кредитування, а для деяких - зниження процентних ставок. Відображаючи потужну політичну підтримку та очікувану широку доступність вакцин влітку 2021 року, прогнозовані втрати виробництва

порівняно з прогнозом до COVID відносно менші для розвинутих економік, ніж для інших країн. Шляхи одужання в межах групи різняться, і США та Японія, за прогнозами, відновлять рівень активності кінця 2019 року у другій половині 2021 року, тоді як в зоні євро та Великобританії активність, як очікується, залишиться нижче рівня кінця 2019 року до 2022 року. Великі розбіжності значною мірою відображають відмінності між країнами у поведінковій реакції та реакції громадського здоров'я на інфекції, гнучкості та пристосованості економічної діяльності до низької мобільності, існуючих тенденцій та структурних особливостей до вступу у кризу.

Прогноз на 2021 рік для США переглянуто на 2 відсоткових пункти порівняно з прогнозом WEO на жовтень 2020 року, що відображає перехід від сильного імпульсу у другій половині 2020 року та додаткову підтримку з фінансового пакету від грудня 2020 року. Подібним чином перегляд на 0,8 процентного пункту вгору для Японії на 2021 рік значною мірою зумовлений додатковим стимулом від фіскальних заходів, запроваджених наприкінці 2020 року. Ці оновлення частково компенсуються переглядом зменшення прогнозу на 2021 рік для єврозони, що відображає пом'якшення активності до кінця 2020 року, який тривав на початку 2021 року на тлі зростання кількості інфекцій та відновлення карантину [59].

Прогнозується також, що ринок, що розвивається, та країни, що розвиваються, будуть мати різні шляхи відновлення. Очікується значна диференціація між Китаєм - де ефективні заходи стримування, потужна реакція державних інвестицій та підтримка ліквідності центрального банку сприяли сильному відновленню - та іншими економіками. Експортери нафти та економіки, що базуються на туризмі, у цій групі мають особливо складні перспективи, враховуючи очікувану повільну нормалізацію транскордонних поїздок та негативний прогноз цін на нафту. Як зазначалося у WEO від жовтня 2020 року, очікується, що пандемія змінить прогрес, досягнутий у скороченні бідності за останні два десятиліття. Близько 90 мільйонів людей, ймовірно, опуститься нижче граничного рівня бідності протягом 2020–21 років. В різних

регіонах вразливість, економічна структура та докризові тенденції зростання, а також тяжкість пандемії та масштаб реакції урядів на боротьбу із наслідками, формують профілі відновлення. Помітні зміни до прогнозу включають перегляд для Індії (2,7 відсоткового пункту на 2021 р.), що відображає перехід від більш сильного, ніж очікувалося, відновлення у 2020 році після пом'якшення карантину.

Прогнози продовжують покладатися на економіку, яка пристосовується до соціального дистанціювання, поки локальні передачі вірусу не будуть знаходитись на низькому рівні. Незважаючи на те, що зайнятість у деяких країнах, як видається, швидше відновилася після спаду, ніж у попередні кризи, у багатьох країнах велика кількість людей все ще залишається безробітною або неповноцінно зайнятою (наприклад, у США у лютому 2021 р. на 9 мільйонів менше зайнятих людей, ніж у лютому 2020 р.) [54].

Більше того, як обговорювалося в WEO від жовтня 2020 р., тягар кризи нерівномірно впав на різні групи: працівники з меншою освітою, жінки, молодь, ті, хто знаходиться в висококонтактних секторах, і ті, хто працює неофіційно, зазнали неоднакових проблем та втрат доходів. Обставини ринку праці в окремих країнах різняться, що означає різний ступінь вразливості. Економіки, які значною мірою покладаються на висококонтактні галузі, експортерів сировини та ті, що потребують накопичення людського капіталу, особливо піддаються стійким збиткам. Виняткова невизначеність супроводжує базову стратегію. Хоча нові обмеження після сплеску захворювань (особливо в Європі) припускають, що зростання може бути слабшим, ніж прогнозувалося на початку 2021 року, інші фактори сприяють розподілу ризиків у зворотному напрямку. Окрім пандемії, груднева угода про умови виходу Великої Британії з Європейського Союзу усунула ключовий негативний ризик (тобто «Брекзит, який не має угоди»).

З іншого боку, подальші сприятливі новини про виробництво вакцин (у тому числі про ті, що розробляються в країнах із ринковою економікою), розподіл та ефективність терапії можуть збільшити очікування щодо швидшого

завершення пандемії, ніж передбачалося на початковому рівні, підвищення довіри серед фірм та домогосподарств. Це спричине більш сильне відновлення споживання, інвестицій та зайнятості, з тим, що фірми наймуть і розширять потужності в очікуванні зростання попиту. Отриманий приріст доходу сприятиме вищим і більш обширним витратам, ніж прогнозувалось. Глобальне зростання було б сильнішим, ніж на початковому рівні. Більша підтримка фіскальної політики, ніж передбачалося на початковому етапі, із сприятливими ефектами поширення для торгових партнерів, ще більше підніме глобальну активність.

З іншого боку, зростання може виявитись слабшим, ніж у базовому сценарії, якщо сплеск вірусу (у тому числі за новими штамми) виявиться важким для стримування, інфекції та смертність швидко зростають до того, як вакцини стануть широко доступними, а карантин стане сильнішим, ніж передбачалося. Повільний, ніж очікувалося, прогрес у медичних втручаннях може послабити надії на відносно швидкий вихід з пандемії та послабити довіру. Зокрема, розповсюдження вакцини може зазнати затримок, широке вагання може завадити застосуванню вакцин, вакцини можуть забезпечити коротший термін імунітету, ніж передбачалося, а досягнення в галузі терапії можуть бути обмеженими.

Посилення соціальних заворушень, у тому числі через нерівний доступ до вакцин та терапії, може ще більше ускладнити одужання. Більше того, якщо політика підтримки буде скасована до того, як відновлення міцно приживеться, можуть початися банкрутства життєздатних, але неліквідних фірм, що призведе до подальшого скорочення зайнятості та доходів. Подальші жорсткіші фінансові умови можуть збільшити ризики пролонгації для вразливих позичальників, збільшити і без того велику кількість економік, що перебувають у борговій ситуації та збільшити неплатоспроможність серед корпорацій та домогосподарств.

Проведемо аналіз сценарію. Деякі з цих аспектів досліджуються у двох альтернативних сценаріях із використанням моделі G20 та МВФ. Обидва

сценарії зосереджені на ключових невизначеностях, що лежать в основі прогнозу: частота зараження COVID та ефективність розповсюдження вакцин. У сценарії зростання рівень глобального виробництва зростає вище базового рівня приблизно на $\frac{3}{4}$ відсотка в 2021 році, розширюючись майже до 1 відсотка вище базового рівня в 2022 році. Хоча передбачається розповсюдження вакцини, розвинуті економіки все ще отримують вакцини раніше багатьох країн, що розвиваються, і, отже, активність прискорюється швидше, ніж в економіках, що розвиваються. Таким чином, зростання є більш вираженим у розвинутих економіках в 2021 році та в країнах із ринковою економікою, що розвиваються, у 2022 році [59]. У другому сценарії передбачається, що розповсюдження вакцин відбуватиметься менш плавно, ніж у базовому, з широкою доступністю, що відбудеться пізніше як в розвинутих країнах, так і в економіках, що розвиваються, а також більше стійкості до прийому навіть після того, як вакцини стануть широко доступними. З ослабленням глобальної активності, вразливі економіки, що формуються, також спостерігають незначне збільшення премій за ризик.

Однак, деякі центральні банки, що розвиваються та найбільш розвинені, можуть запобігати погіршенню фінансових умов. Глобальна активність опускається нижче базової лінії приблизно на $\frac{3}{4}$ відсотка в 2021 році, але починає повертатися до базової лінії в 2022 році. Знову ж таки, відхилення від базової лінії є більш вираженим у розвинутих економіках в 2021 році та в країнах із ринковою економікою у 2022 році.

2.2. Особливості соціально-економічного розвитку України в умовах подолання наслідків пандемії COVID-19

Україна також відчуває наслідки глобальної економічної рецесії не менше за американців чи китайців. Цьому є кілька причин. Розглянемо їх та основні канали впливу пандемії COVID-19, карантинних заходів та світової економічної кризи на українську економіку.

По-перше, світ дуже взаємопов'язаний, а масштаб кризи - глобальний. Всього лише три місяці тому в МВФ очікували, що більше 160 країн-членів матимуть позитивні темпи зростання ВВП на душу населення, сьогодні ж вони заявляють, що більше 170 країн стикнуться з падінням доходів в розрахунку на душу населення. В офіційній заяві МВФ підкреслюють: «Цей похмурий прогноз стосується як розвинутих економік, так і економік, що розвиваються. Ця криза не має кордонів. Постраждають всі» [50]. У Міжнародній Організації Праці (ILO) заявили, що пандемія COVID-19 спричинила «найжорсткішу кризу» з часів Другої Світової Війни. І що загалом через коронавірус і карантин постраждали 81% робочих місць в світі (Додаток В, рис. В.1) [48]. Динаміка глобального індексу PMI, який відображає оцінку «здоров'я» виробничого сектору та є випереджальним індикатором для економіки загалом, свідчить, що економічна криза буде глибшою, ніж це демонструє нинішня виробнича статистика та поточні макроекономічні індикатори (рис. В.2) [60].

Причому в МВФ підкреслюють, що в зоні найвищого ризику знаходяться якраз «країни, що розвиваються» та країни з низьким рівнем доходів: «Маючи меншу кількість ресурсів, вони небезпечно вразливі до шоків/криз попиту та пропозиції, різкого «стискання» фінансових умов, а також деякі можуть стикнутись з надмірним борговим навантаженням» [50].

По-друге, українська економіка надто відкрита і вразлива для зовнішніх чинників. Наприклад, в Україні експорт становить 45% ВВП, а імпорт 54%, тоді як в США експорт та імпорт складають лише 12% та 15% ВВП відповідно [5]. Тобто США спираються переважно на внутрішнє споживання, а Україна – на зовнішні ринки. Причому експортується в основному сировина, а імпортується готова продукція, що обумовлює низьку продуктивність економіки (наприклад, експорт на душу населення в Україні в 17 разів нижче ніж в Німеччині). Це послаблює українську промисловість та обумовлює поглиблення хронічного дефіциту торговельного балансу з року в рік (рис.2.1).

Торговельний баланс

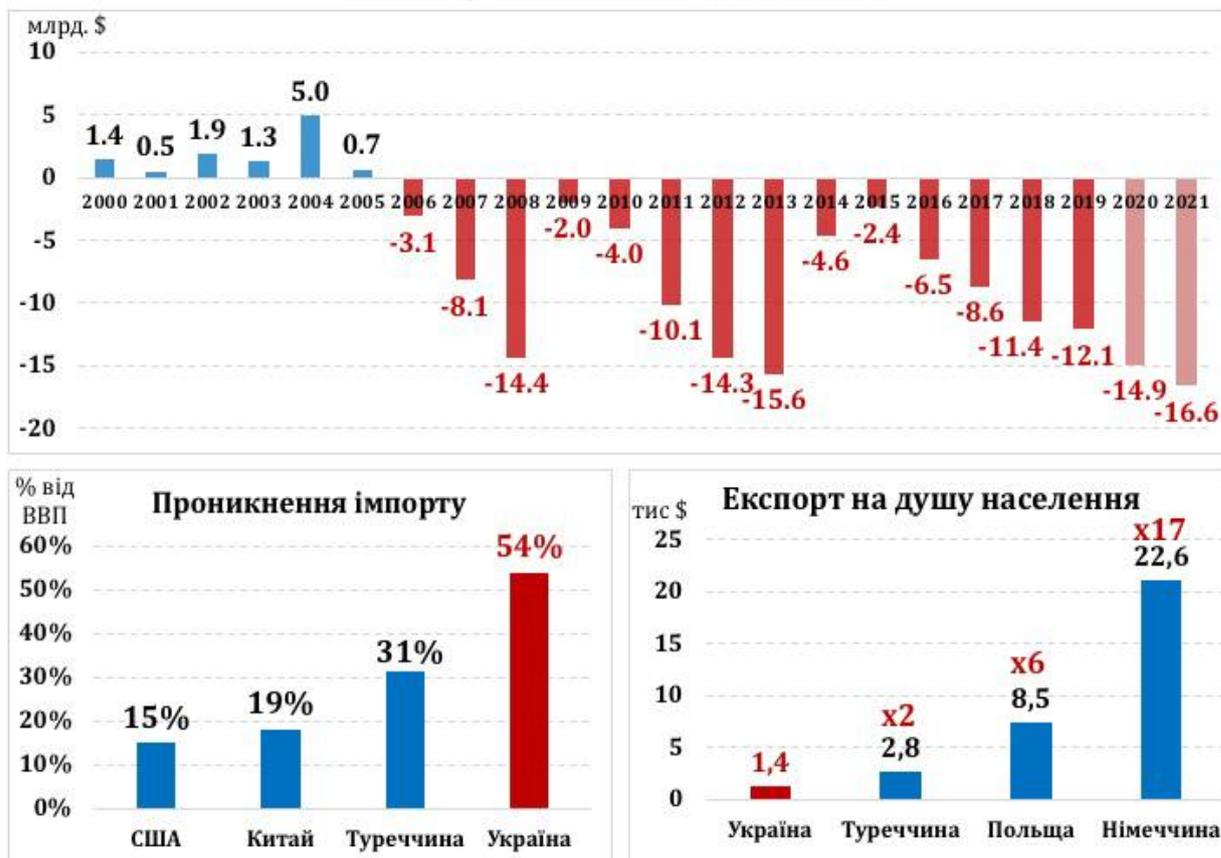
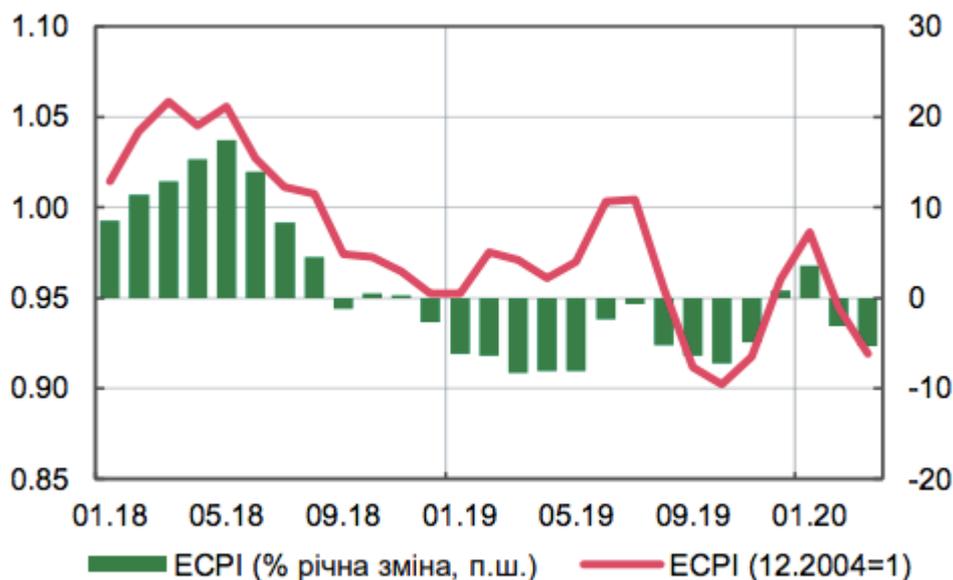

Рис. 2.3. Торговельний баланс України та структурні співставлення [29]

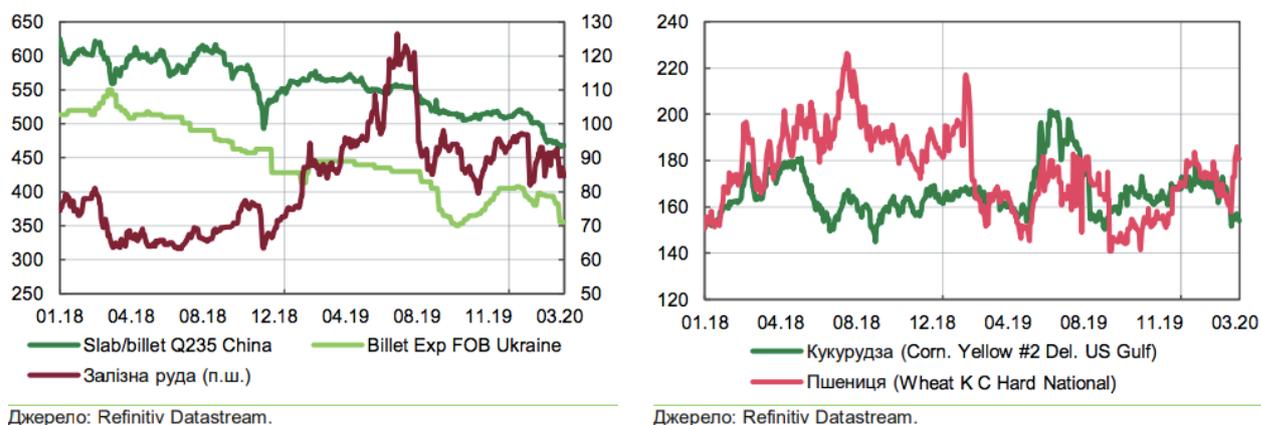
Зупинка господарської діяльності та скорочення робочих місць через карантин, прогресуюче ослаблення глобальної економіки внаслідок кризи зменшать попит на сировину в світі і зроблять її дешевшою. Це зменшить український експорт. Даний тренд вже підтверджується березневою аналітикою Нацбанку щодо цінового індексу українського експорту (рис. 2.2) [26].

При цьому слід зазначити, що домінуюча в українському товарному експорті аграрна складова, очевидно, все ж є менш вразливою до впливу глобальної кризи в порівнянні з промисловою складовою. Про це свідчить динаміка цін на відповідні позиції українського експортного кошику (рис. 2.3) [7].

Джерело: розрахунки НБУ.

Рис. 2.2. Індекс зміни світових цін на товари українського експорту (ЕСPI)

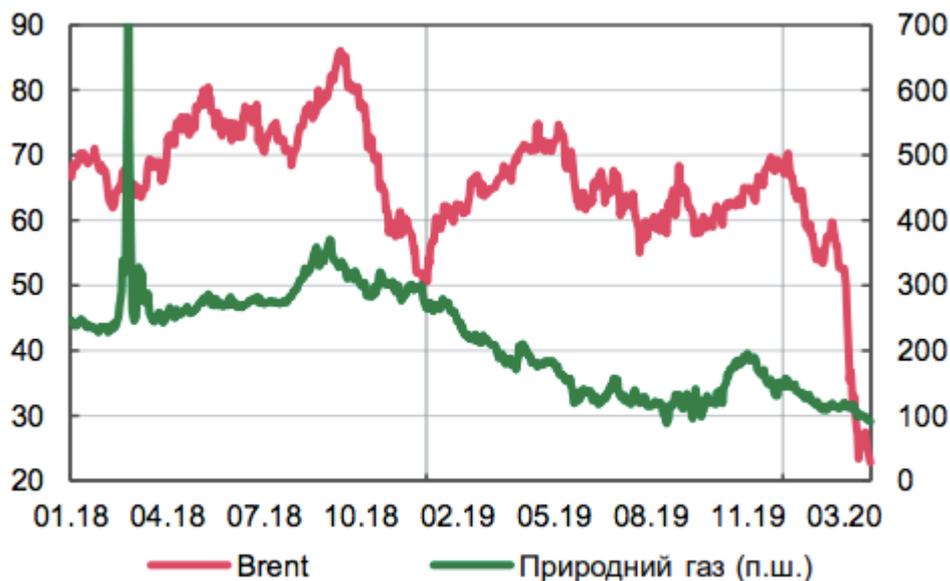
Джерело: Refinitiv Datastream.

Джерело: Refinitiv Datastream.

Рис. 2.3. Світові ціни на окремі сталеві напівфабрикати, залізну руду (62%) та зернові, дол. США/т

Девальваційний тиск від скорочення українського експорту, очевидно, буде компенсуватись зменшенням споживчого та енергетичного імпорту (рис. 2.4), а також туристичних поїздок українців за кордон. Разом з тим, оцінити ймовірний сукупний вплив цих факторів на торговельний баланс в річному вимірі можна буде після оприлюднення нової статистики

зовнішньоекономічного сектору, більш репрезентативної для цілей прогнозування в кризових умовах [7].

Джерело: Refinitiv Datastream.

Рис. 2.4. Світові ціни на нафту марки Brent (дол. США/бар.) та на природний газ на німецькому хабі (дол. США/м3)

По-третє, спостерігається масштабний відтік капіталу з країн, що розвиваються, який несе ризик погіршення платіжного балансу та девальвації. За даними МВФ, за останні два місяці відтік портфельних інвестицій з країн, що розвиваються (emerging markets), сягнув близько 100 млрд дол.

США – більш ніж утричі вище ніж за аналогічний період світової фінансової кризи [50]. Глобальний тренд відтоку капіталу з слабкіших економік у більш сильні, безумовно, торкнеться й України.

У попередні роки іноземні фінансові інвестори скупили українські облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) більш ніж на 120 млрд грн. Цілком ймовірно, що зараз, на фоні кризи, вони фіксуватимуть прибутки і мінімізуватимуть ризики, виходячи з українських активів. І першими в черзі на продаж будуть якраз номіновані в гривні боргові інструменти, такі як ОВДП. Це загострить виклики по лінії платіжного балансу і потребуватиме

злагодженої та сміливої антикризової політики Мінфіну і Нацбанку. І не факт, що ця політика влаштує МФО на кшталт МВФ.

Свіжа аналітика НБУ свідчить про початок розпродажу нерезидентами гривневих ОВДП (рис. 2.5) [26]. Масштаби цих операцій поки що є доволі помірними, проте їх подальше зростання може відчутно вплинути на платіжний баланс та призвести до девальвації гривні.

Джерело: НБУ.

Рис. 2.5. Валютні операції клієнтів банків та купівля нерезидентами гривневих ОВДП, млрд дол. США

Прагнення консервативних інвесторів здійснити репатріацію накопичених дивідендів, очевидно, не матимуть суттєвого впливу на макроекономічну ситуацію в Україні навіть в умовах ліберального фінансового ринку, враховуючи невисокий рівень прямих іноземних інвестицій в українську економіку – близько 1 тис. дол. США на душу населення (рис. 2.6) [7].

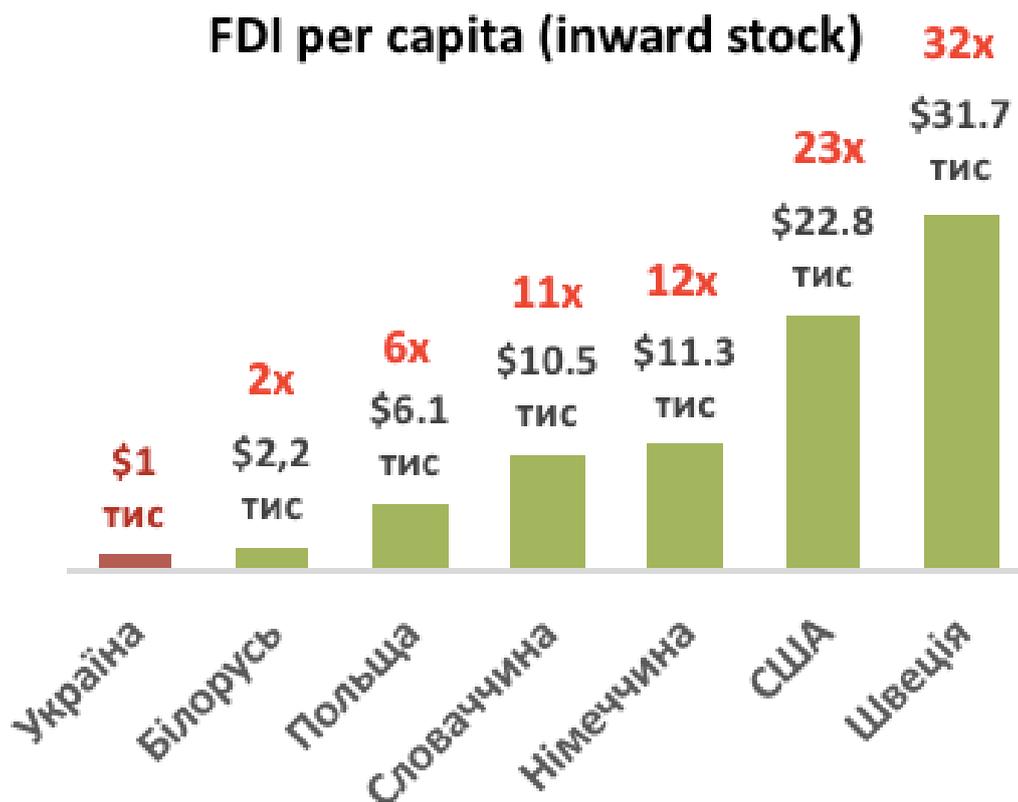

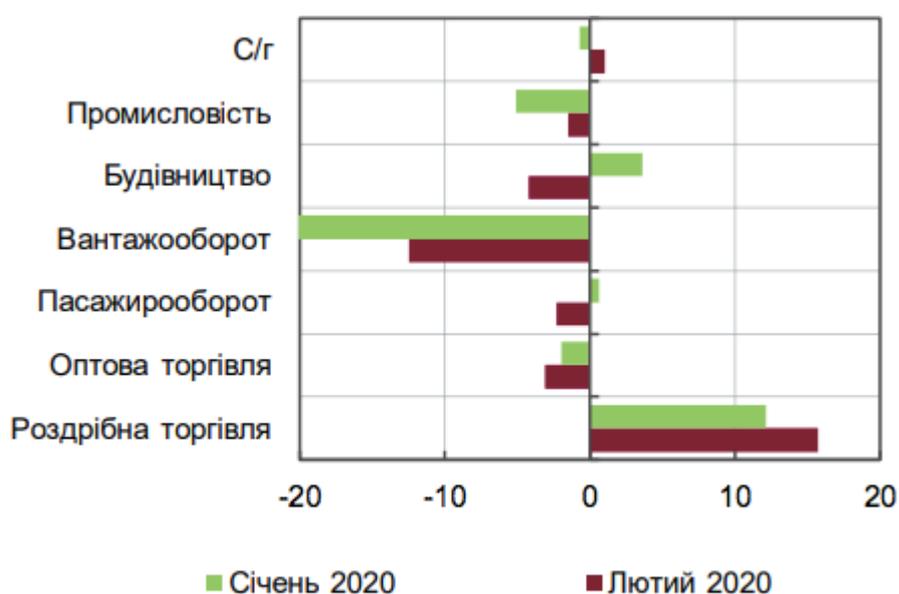
Рис. 2.6. Прямі іноземні інвестиції (per capita)

Можливе скорочення припливу прямих іноземних інвестицій в Україну теж не несе значного ризику для платіжного балансу, оскільки в минулі роки зазначені інвестиційні надходження знаходились на достатньо невисокому рівні - близько 2,5 млрд дол. США / рік.

По-четверте, реальну загрозу платіжному балансу та економічній динаміці несе скорочення переказів українських «заробітчан» через жорсткий карантин в країнах ЄС та повернення вимушених трудових мігрантів в Україну. За експертними оцінками, близько 4 млн українців є вимушеними трудовими мігрантами або «заробітчанами». 2019 року вони перерахували в Україну 12 млрд дол. США (за даними НБУ) або 14 млрд дол. США (за даними Світового Банку). Це, до речі, фактично вшестеро більше за приплив прямих іноземних інвестицій в українську економіку. І це більше 10% ВВП України. Тож не буде перебільшенням сказати, що саме на плечах «заробітчан» тримається стабільність гривні. За різними оцінками від 1 до 2 млн українців повернулись

додому через пандемію коронавірусу. Що це може означати для української економіки? По-перше, ще +1 чи +2 млн безробітних до тих 1,5 млн, які, згідно методології МОП, вважались безробітними до пандемії COVID-19, і тих 0,5 млн, які вже (за оцінками експертів) втратили роботу через спалах коронавірусу і карантин. Тобто з урахуванням повернення трудових мігрантів і кризових явищ в економіці реальне безробіття в Україні може перевищити 15-20%. По-друге, існує ризик втрати від чверті до половини переказів заробітчан з-закордону або від -3 млрд дол. США до -7 млрд дол. США в торговельному балансі країни. Керівництво НБУ висловило більш «оптимістичні» оцінки можливих втрат переказів «заробітчан»: 2-3 млрд дол. США [41].

По-п'яте, Україна стикнеться з відчутним скороченням споживання. Тривалий карантин та вимушені заходи безпеки жорстко вдарили передусім по готелям, ресторанах, туризму, розважальному та транспортному бізнесу. Логістичні обмеження та шокове скорочення попиту стали серйозним викликом і для виробничого бізнесу та будівництва. Менше постраждало сільське господарство, торгівля окремими групами товарів, наприклад, продуктами харчування, де навіть відбувся стрибок попиту (рис. 2.7).

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

Рис. 2.7. Випуск в окремих видах діяльності, % р/р

Боротьба за збереження та відновлення ланцюгів постачань буде дуже непростою. Бізнес вимушений переводити співробітників на дистанційну роботу з частковою оплатою, багато хто опиняється у неоплачуваній відпустці. Понад 5 млн осіб в Україні після запровадження карантину були змушені піти у відпустку [36]. Україна вже стикнулася з масштабною хвилею вимушених звільнень та згоранням мікропідприємництва. Згідно дослідження, проведеного Спілкою Українських Підприємців (СУП): «Третина власників бізнесу (переважно мікро-), заявляють про падіння доходів на 90-100% з початку карантину. Ці ж підприємці вже звільнили до 50% штату співробітників.

Власники малого та середнього бізнесу говорять про зменшення доходів на 25-50% порівняно з докарантинним періодом і вже звільнили від 10 до 25% працівників. Втрати прибутків великих підприємств становлять 10-25%, там прогнозується скорочення штату на 25% до кінця обмежувальних заходів» [55]. Зрозуміло, що в таких умовах люди будуть більше заощаджувати і значно менше споживати. А оскільки споживчий попит домогосподарств формує понад 2/3 ВВП (рис. 2.8), його скорочення помітно вплине на економічну динаміку загалом. В одній з провідних інвестиційних компаній України Dragon Capital за базовим сценарієм у 2020 році прогнозують скорочення ВВП на 4% і девальвацію гривні до 30 грн/дол. США. У разі ж продовження карантину до червня-липня ВВП може скоротитись на 9%, а гривня девальвувати до 35 грн/дол. США [31]. Схожі прогнози оголосили і в іншій провідній інвест-компанії Capital Times [19].

Офіційний макропрогноз уряду передбачає очікуване скорочення ВВП України в 2020 році на 4,8%. А щойно оприлюднений економічний прогноз МВФ17 містить ще більш песимістичний прогноз щодо динаміки української економіки: 7,7%. Також в МВФ очікують погіршення платіжного балансу України: його дефіцит може зрости з 0,7 млрд дол. США у 2019 році до 2 млрд дол. США у 2020 році та 2,4 млрд дол. США у 2021 році [59].

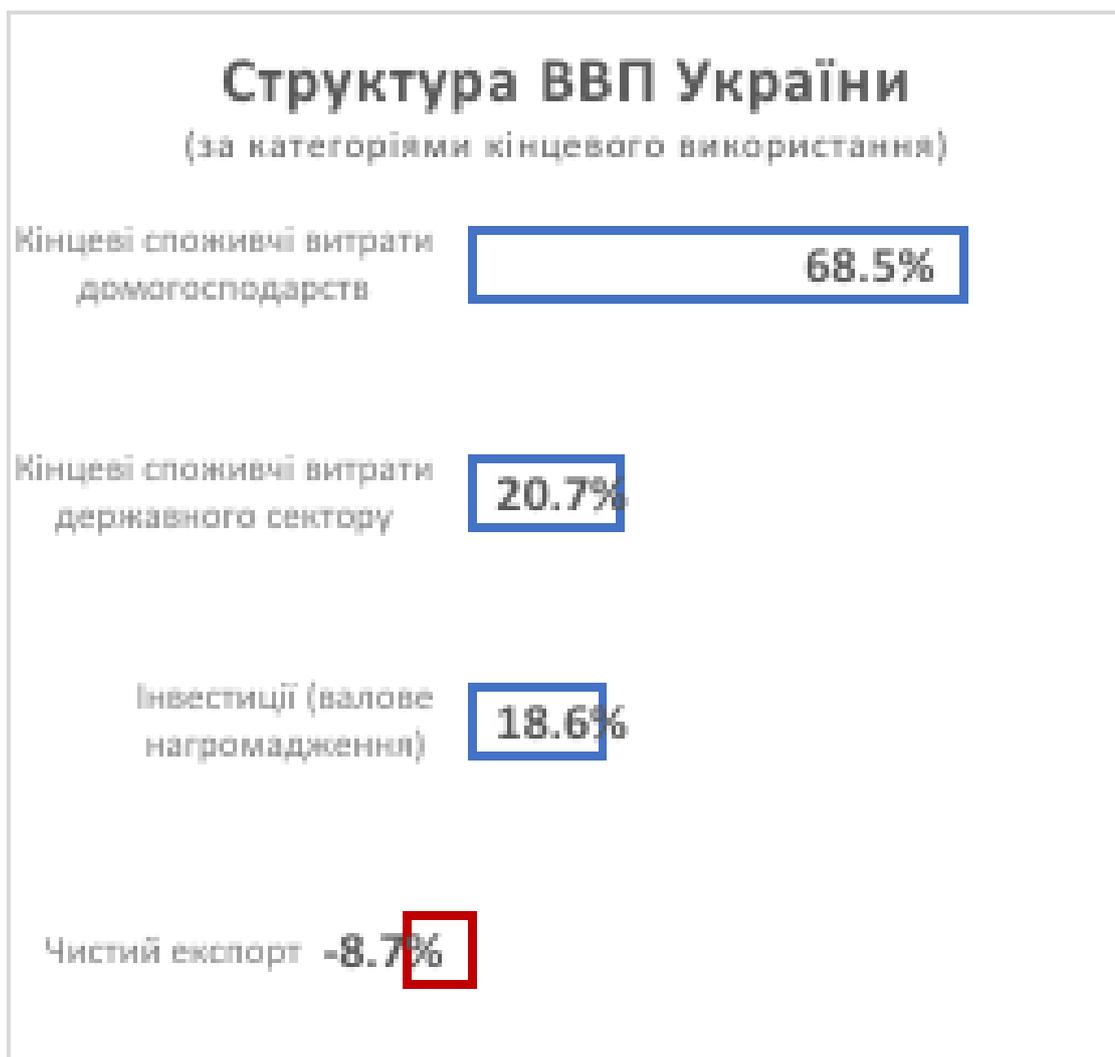

Рис. 2.8. Структура ВВП України

Нарешті, реагування з боку української держави поки що є недостатнім відносно масштабу викликів. У Торгово-промисловій палаті України підрахували вартість «антикризового пакету» для бізнесу, прийнятого українським парламентом: 9,2 млрд грн або близько 0,23% ВВП (рис. 2.9) [40].

Крім цього, створено фонд для боротьби з COVID-19 у розмірі 65 млрд грн, які будуть спрямовані на виплати лікарям, закупівлю медичного обладнання та на виплати громадянам, які втратили роботу через карантин [30]. Також Президент України заявив, що окремо від коштів фонду майже 30 млрд грн направляється на індексацію пенсій та допомогу у розмірі 1 тисячі гривень [36]. Таким чином, сукупна вартість антикризових заходів сягає близько 2,6% ВВП України.

9,3 млрд. грн. - об'єм підтримки бізнесу в період епідемії коронавірусу у 2020 році

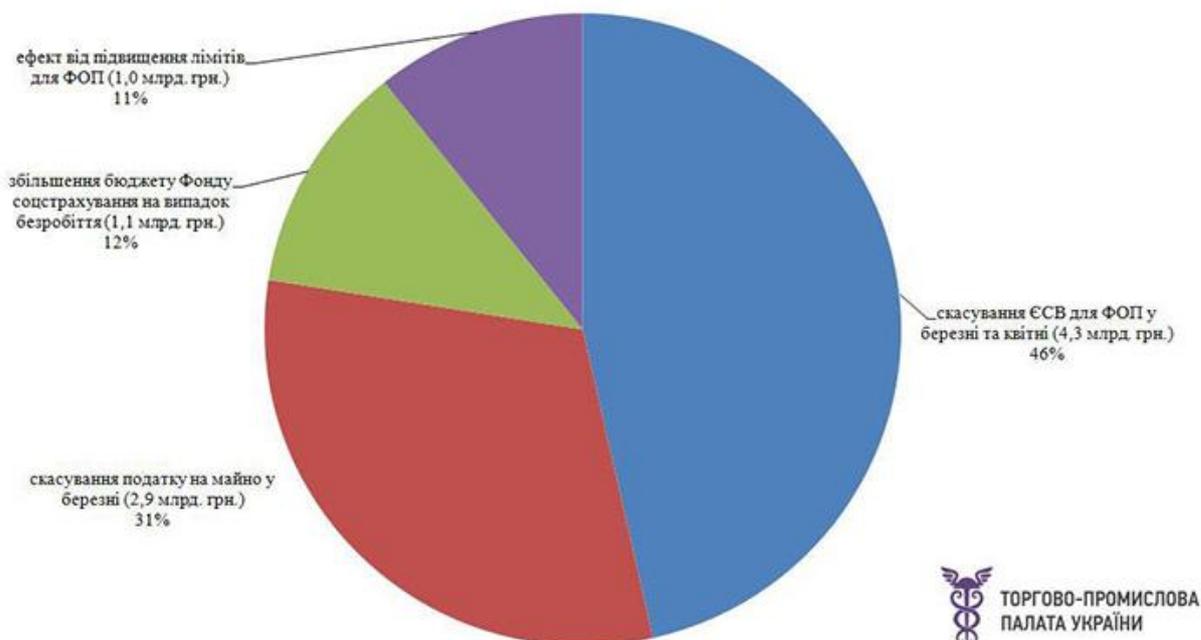

Рис. 2.9. Вартість «карантинного пакету» підтримки бізнесу в Україні (за оцінкою ТПП України)

Окреме місце в політичному дискурсі та інструментарії державної фінансової політики займає черговий кредит МВФ, який українська влада намагається отримати за програмою розширеного фінансування (EFF) в розпал пандемії COVID-19 для компенсації дефіциту Державного бюджету. Бюджетний дефіцит нещодавно був збільшений Верховною Радою більше ніж втричі: з 96,3 млрд грн до 298,4 млрд грн та сягнув позначки 7,5%. Міністр фінансів України заявив про очікування до кінця року отримати від МВФ додатково до 5 млрд дол. США у Держбюджет для фінансування його дефіциту [41]. Цей сценарій виглядає цілком ймовірним та може стати основою покриття дефіциту Держбюджету в беземісійний спосіб, залишаючи механізм грошової емісії «у резерві» на майбутнє. Державний борг відносно ВВП знаходиться на прийнятному рівні (рис. 2.10). До того ж, в МВФ наголошують, що вже понад

90 країн звернулись за екстремим фінансуванням і що кредитні можливості Фонду обсягом 1 трлн дол. США у розпорядженні країн-членів [50].

ДИНАМІКА СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ ДО ВВП, 2014-2019

МІНІСТЕРСТВО
ФІНАНСІВ
УКРАЇНИ

Починаючи з 2016 року існує чітка тенденція до зменшення співвідношення державного боргу до ВВП. За результатами 2019 року його значення склало 44,3%

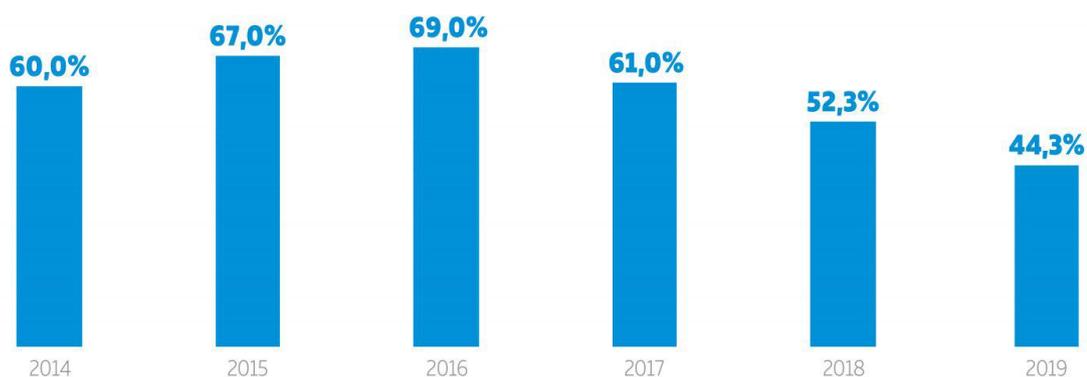

Рис. 2.10. Статистика держборгу відносно ВВП України

Разом з тим, було б помилкою розглядати залучення кредитного фінансування МВФ як інструмент економічного розвитку для України. Це не «ліки», а скоріше ургентна підтримка та «знеболювальне» для економіки. Кредитне фінансування від МВФ дозволяє тимчасово компенсувати фіскальні дисбаланси та підтримати фінансову стабільність ослабленої економіки в короткостроковій перспективі. Але воно не вирішує структурних економічних проблем, які накопичувались роками і які стоять на перешкоді розвитку. Якщо не змінити економічну модель, хронічні проблеми у посткризовий період проявляться ще більш рельєфно.

Головна фундаментальна проблема української економіки – низька продуктивність, обумовлена сировинною спеціалізацією. Так, частка промислової продукції в експорті Євросоюзу, за даними Єврокомісії, становить 82% [49]. Якщо ж поррахувати в українському експортному кошику

необроблену та з мінімальним рівнем обробки сировину, ми побачимо, що її частка становить до 70% (рис. 2.11) [7]. По суті, Україна є донором сировини та людського капіталу для більш економічно розвинутих країн-сусідів з потужнішою промисловістю.

Економічна спеціалізація України та ЄС

Рис. 2.11. Економічна спеціалізація України та ЄС

Готова продукція, зазвичай, коштує в 3-10 разів дорожче за сировину. Тому зовсім не випадково, спеціалізуючись на сировинному експорті, Україна економічно відстає від Євросоюзу практично в 5 разів, а від США – майже в 7 разів за реальним ВВП на душу населення (рис. 2.12). Різниця в продуктивності економіки диктує різницю в добробуті. Щоб позбутись «сировинної хвороби» економіки, потрібно змінити «професію» країни з ресурсного донора на виробника. Це можна зробити створивши багато нових виробництв і сервісних компаній, які вироблятимуть та експортуватимуть товари й послуги з високою доданою вартістю. Кілька мільйонів високопродуктивних робочих місць,

створених в перспективних індустріях зі зростаючою віддачою, здатні докорінно змінити ситуацію в економіці.

Рис. 2.12. Міжнародне порівняння реального ВВП на душу населення

Потрібно забезпечити дуже привабливі інвестиційні умови, щоб в такі перспективні й потенційно високопродуктивні сектори української економіки, як харчова промисловість, машинобудування, фармацевтика, транспорт, ІТ та інші, прийшли міжнародні та місцеві інвестори. Адже інвестиції йдуть за привабливими «бізнес-кейсами», а не за кредитами МВФ – про це чомусь часто забувають в уряді. Тож глибина і гострота економічних викликів, з якими стикається Україна в розпал пандемії COVID-19 та на тлі розгортання глобальної економічної кризи, потребують більш комплексного та масштабного підходу. Наступний розділ якраз присвячений тому, яким має бути

«антикризове меню» для української економіки, де знайти кошти і як «за принципом айкідо» перетворити виклики в інвестиційні можливості.

Антикризовий пакет заходів: рекомендації для уряду. Кожна країна готує своє «антикризове меню» для мінімізації економічних втрат від пандемії коронавірусу COVID-19 та глобальної економічної рецесії, виходячи з власних пріоритетів та наявних ресурсів. Найбільша економіка світу - США – виділяє 2 трлн дол. США (10% ВВП) на подолання економічної кризи. Естонія виділяє понад 7% ВВП, Польща - більше 9% ВВП, Великобританія - 15% ВВП. Вартість прийнятого в Україні «антикризового пакету» - 2,6% ВВП, тобто в 3-6 разів менше, ніж у вищезгаданих країнах [7]. Очевидно, що така підтримка українських громадян і виробників не є достатньою та адекватною масштабу й гостроті економічних викликів, які постають у зв'язку з глобальною економічною кризою. Недостатнім також є фокус на стимулюванні економіки, що стає очевидним при порівнянні структури підтримки з іншими країнами, наприклад, США. Мало відмінити штрафи, відстрочити перевірки, чи заборонити підвищувати кредитні відсотки і на кілька місяців звільнити підприємців від податку на землю й нерухомість. Потрібен більш комплексний, багатогранний та потужний інструментарій. Як я вже наголошував, ситуація ускладнюється тим, що нинішня криза – «двостороння»: вона почалась як криза пропозиції, але переросла у масштабну кризу попиту. Відповідно, і «ліки» мають стосуватись обох каналів її формування. По-перше, мова йде про розширений арсенал заходів: мають бути задіяні бюджетні, монетарні, податкові, регуляторні та інші важелі. По-друге, підтримати треба і людей, і бізнес (передусім, мале підприємництво). По-третє, масштаб підтримки має бути дієвий – принаймні 10% ВВП. Це цілком реально і принципово важливо. Якщо цього не зробити, соціально-економічні втрати можуть бути значно більшими.

«Антикризовий пакет» для України може складатись з комбінації таких заходів та механізмів (за результатами обговорення в Українській асоціації Римського клубу [39] пропонуються ТОП-12):

1) Міжнародні запозичення – проведення перемовин з міжнародними фінансовими організаціями та іноземними державними кредиторами України щодо залучення фінансування на найменш обтяжливих умовах;

2) Цільова грошова емісія для фінансування масштабних інфраструктурних проєктів, розширення державних закупівель, кредитування вітчизняних виробництв та підтримки мікропідприємництва;

3) Заміна депозитних сертифікатів НБУ на державні цільові облигації розвитку – в умовах кризи держава не може дозволити собі «розкіш» зв'язування надмірної ліквідності банків заради боротьби з інфляцією замість продуктивного використання цих ресурсів (понад 150 млрд грн) для розбудови інфраструктури та розвитку економіки;

4) Цільові безвідсоткові/пільгові кредити малому і середньому бізнесу для забезпечення безперервної діяльності, збереження робочих місць та конкурентоздатності під час карантину;

5) Прийняття закону «Купуй українське» для надання товарам вітчизняного виробництва переваги на державних закупівлях і обмеження надмірного імпорту через встановлення вимог до рівня локалізації виробництва (за зразком американського «Buy American Act» від 1933 року);

6) Податкові, митні та інші інвестиційні преференції виробникам і промисловим інвесторам (через механізм індустріальних парків, «податкові канікули» для мікропідприємництва, всебічне звільнення промислових інвестицій від оподаткування);

7) Відміна преференцій для сировинного бізнесу, наприклад, скасування відшкодування ПДВ при експорті будь-якої необробленої сировини;

8) Запуск експортно-кредитного агентства (ЕКА) для масштабної підтримки експортно орієнтованих українських виробництв та просування їх продукції на зовнішніх ринках через страхування, гарантування та здешевлення кредитування експортних контрактів;

9) Скасування плати за приєднання до інженерних мереж (електрика, газ, вода тощо) за рахунок інвестиційної складової тарифів за досвідом США та

Ізраїлю для ліквідації одного з найбільших інвестиційних бар'єрів в українській економіці;

10) Відстрочка сплати / тимчасове зниження ЄСВ для збереження робочих місць та зменшення податкового навантаження на мікропідприємство;

11) Прямі бюджетні дотації найбільш вразливим громадянам та тим, хто втратив роботу, для підтримки платоспроможного споживчого попиту на життєво необхідні товари;

12) Запровадження програм громадських робіт, що фінансуються з Держбюджету, для швидкого створення тимчасових робочих місць для безробітних, які їх критично потребують. Кожен з цих заходів створює синергію з іншими складовими «антикризового пакету» та має розглядатись як довгострокова інвестиція не лише у подолання економічних наслідків коронавірусу COVID-19, а й у порятунок, посткризове відновлення та розвиток економіки України в цілому.

Важливою особливістю запропонованого пакету заходів є те, що він одночасно пом'якшує симптоми кризових явищ, працює на усунення їх першопричин, а також дозволяє системно поліпшити умови ведення бізнесу в Україні як для місцевих, так і для іноземних інвесторів в реальному секторі економіки. І, безумовно, дуже важливо щоб уряд детально обговорив як «антикризовий пакет», так і механізми його реалізації не лише з міжнародними фінансовими організаціями, а передусім з об'єднаннями роботодавців, виробників, підприємців та профспілками, з іноземними та місцевими інвесторами. Тільки посиливши соціальний діалог та інституційну спроможність уряду, а також максимально синхронізувавши зусилля влади, бізнесу й суспільства можна ефективно досягти поставлених цілей.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ, СПРИЧИНЕНИХ ПАНДЕМІЄЮ COVID-19

3.1 Проекти допомоги країнам від глобальних інституцій на подолання наслідків пандемії COVID–19

На початку 2021 р. Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерриш наголосив: «Наш світ подолав трагічний рубіж: пандемія COVID-19 забрала вже два мільйони життів. На жаль, смертоносні наслідки пандемії збільшуються відсутністю глобальних скоординованих зусиль. Прийшов час діяти... Ми прагнемо до того, щоб вакцини розглядалися як глобальне суспільне благо - «народні вакцини»» [2].

В усіх країнах почалася вакцинація безпечними і ефективними вакцинами від COVID-19, і ООН надає країнам підтримку в організації найбільшої в історії глобальної кампанії імунізації. Для цього необхідно забезпечити повне фінансування Ініціативи щодо прискорення надання доступу до засобів для боротьби з COVID-19 і пов'язаного з нею механізму COVAX, які створені з метою зробити вакцини недорогими і доступними для всіх.

Особлива відповідальність лежить на провідних економіках світу. Однак сьогодні є певна нерівномірність, пов'язана з отриманням вакцин. Країни з високим рівнем доходів швидко отримують доступ до вакцин, в той час як у найбільш бідніших країн світу вони повністю відсутні. Деякі країни укладають закулісні угоди, навіть роблячи зайвий запас вакцин.

Уряди несуть відповідальність за захист свого населення, проте «вакцинний націоналізм» гальмує процес глобального відновлення. На думку Генерального секретаря ООН, COVID-19 неможливо перемогти, якщо діяти окремо в кожній країні [2]. Потрібно, щоб виробники зміцнили свою прихильність роботі з механізмом COVAX і країнами по всьому світу для забезпечення достатніх поставок і справедливого розподілу. Також необхідно,

щоб країни взяли на себе зобов'язання ділитися надлишковими дозами вакцин. Це допоможе в терміновому порядку вакцинувати всіх медичних працівників у всьому світі і захистити системи охорони здоров'я від краху. У першочерговому порядку слід охопити інших осіб, що діють на «передовій», в тому числі працівників гуманітарної сфери і населення, що відноситься до груп підвищеного ризику.

Щоб завоювати довіру громадськості, доцільно працювати над підвищенням довіри до вакцин і рівня інформованості про них за допомогою ефективних методів комунікації, заснованих на фактах. У міру того як науковці продовжують працювати над створенням ефективних вакцин, слід пам'ятати про прості і перевірені заходи, які ми всі можемо робити, щоб унеможливити один одного: носити маски, забезпечувати фізичне дистанціювання і уникати натовпу. Глобальна солідарність врятує життя людей, захистить їх і допоможе перемогти цей небезпечний вірус.

Розглянемо проекти ЮНКТАД щодо підтримки бізнесу, споживачів, міжнародної торгівлі, інвестицій в умовах пандемії COVID-19 [57].

По-перше, сприяння бізнесу. Країни використовують платформу електронного уряду ЮНКТАД для продовження надання основних послуг та нових фіскально-рятувальних заходів COVID-19 для підприємств, поки офіси закриті [51].

Заходи порятунку COVID-19, для яких може використовуватися платформа, яка називається eRegistrations, включають адміністрування соціального страхування для тимчасово скорочених працівників, запити на гранти бізнесу, обробку податкових пільг чи заяв про несвоєчасне сплату, а також посткризове відшкодування державної допомоги завдяки податковій системі. ЮНКТАД може віддалено співпрацювати з урядами над розробкою нових Інтернет-сервісів за допомогою платформи. Прості онлайн-служби можуть бути створені протягом двох днів, а більш складні послуги (за участю декількох урядових офісів) працюють протягом тижня.

По-друге, конкурентна політика та захист прав споживачів. Пандемія COVID-19 відкрила шлях для несправедливих, оманливих та образливих ділових практик, завдаючи серйозних ударів по споживачах. Така практика вимагала від урядів та профільних установ більшого втручання для ефективного захисту споживачів. Пандемія та заходи, вжиті для запобігання її розповсюдженню, також сильно вплинули на всі економіки, як розвинуті, так і ті, що розвиваються. Органам, що займаються заистом конкуренції, довелося проявляти гнучкість, щоб забезпечити виживання бізнесу.

ЮНКТАД може допомогти країнам у визначенні комплексу заходів та дій, найбільш підходящих для вирішення проблем ключових економічних секторів, що постраждали від COVID-19. Він також може допомогти країнам посилити захист споживачів за допомогою скоординованих механізмів правового захисту та обміну інформацією, вдосконалених кампаній з підвищення обізнаності та засобів подання скарг та заходів, що відповідають потребам вразливих та незахищених споживачів.

По-третє, управління боргом. Програма щодо системи управління боргом та фінансового аналізу (DMFAS) надає країнам, що розвиваються, постійну підтримку, оскільки вони стикаються з соціально-економічними проблемами, що виникають в результаті пандемії COVID-19 [57]. Прозорість боргу та наявність вичерпної, точної та своєчасної інформації про державний борг є критично важливими для прийняття політичних рішень, управління ризиками та реалізації заходів надзвичайного фінансування та мораторію на борг, прийнятих міжнародним співтовариством. DMFAS пропонує країнам набір перевірених рішень для поліпшення їх здатності управляти державними зобов'язаннями, реєструвати та контролювати державний борг, а також надавати надійні дані про борг, що відповідають міжнародним стандартам.

По-четверте, електронна комерція та цифрова економіка. Оцінка готовності ЮНКТАД до електронної торгівлі є ключовим інструментом для найменш розвинених країн та країн, що розвиваються, для визначення статусу їх сектору електронної комерції та кроків, необхідних для оптимізації переваг

цифрової економіки. Вони надають конкретні політичні вказівки щодо подолання існуючих прогалин шляхом конкретних дій у семи сферах політики. Оцінки дають ЮНКТАД доступ до унікальної мережі людей, які впливають на створення сприятливого середовища для електронної комерції у своїй країні. ЮНКТАД використовує цю мережу для моніторингу впливу COVID-19 на торгівлю, включаючи цифрову торгівлю, та для виявлення передової практики, яка може бути швидко впроваджена в найбільш вразливих країнах [51]. Він підтримує зусилля щодо використання електронної комерції як рішення для уникнення сбоїв в торгівлі, сприяння доступу до основних товарів.

По-п'яте, підприємництво для сталого розвитку. Малі та середні підприємства (МСП) є ключовими двигунами сталого та інклюзивного зростання. Сектор малого та середнього бізнесу майже не зазнає блокування та інших обмежень, накладених країнами по всьому світу для стримування розповсюдження коронавірусу, що призводить до зменшення попиту в декількох секторах, розриву ланцюгів поставок та логістики. Завдяки визнаній у всьому світі ролі у сфері сприяння підприємництву, ЮНКТАД допомагає директивним органам та іншим зацікавленим сторонам у країнах-членах у їхніх зусиллях щодо підтримки МСП та підприємництва після кризи Covid-19. Зокрема, ЮНКТАД через свою мережу центрів Empretec у понад 40 країнах Африки, Азії, Європи, Латинської Америки та Близького Сходу допомагає підприємцям у виявленні та використанні нових можливостей для бізнесу за сценарієм після COVID-19 [57].

По-шосте, міжнародні інвестиційні угоди. Уряди прийняли заходи щодо пом'якшення економічного впливу COVID-19. Сюди входять пакети стимулів для допомоги компаніям, що борються, субсидування МСП та скасування або зменшення податків на компанії. Незважаючи на те, що ці заходи вживаються для захисту суспільних інтересів та пом'якшення негативного впливу COVID-19 на економіку, вони потенційно можуть призвести до розгляду спорів між інвестором та державою (ISDS), розпочатих іноземними інвесторами відповідно до міжнародних інвестиційних угод. ЮНКТАД надає технічну допомогу країнам, які можуть зіткнутися з такими державними заходами.

По-сьоме, інвестиції та охорона зров'я. COVID-19 ілюструє дві основні слабкі сторони фармацевтичного сектора: вразливість міжнародного виробничого ланцюга та обмежені виробничі потужності компаній-оригінаторів для задоволення світового попиту на масове виробництво терміново необхідних нових методів лікування, діагностики та вакцини. Виробництво більшості ключових фармацевтичних інгредієнтів зосереджено в кількох країнах. Деякі з них нещодавно запровадили тимчасові заборони на експорт, тоді як інші зазнають серйозних збоїв у своїх ланцюгах поставок для потенційних процедур COVID-19 та засобів індивідуального захисту. Крім того, існує занепокоєння щодо постачання критично важливих ресурсів для бідних країн, що розвиваються, за доступними цінами.

ЮНКТАД співпрацює зі Світовою організацією охорони здоров'я, місцевими виробниками, іноземними інвесторами та урядами країн, що приймають, з метою створення партнерських відносин для нарощування виробничих потужностей країн, що розвиваються, для диверсифікації виробництва та сприяння збільшенню глобальних виробничих потужностей. Ці партнерські відносини вимагають використання прав інтелектуальної власності під час існуючих та майбутніх процедур.

По-восьме, інвестиційні путівники. Вплив COVID-19, включаючи закриття певних кордонів та порушення міжнародних подорожей та транспорту, показав ризики економічної концентрації у певних секторах та продемонстрував відновлене значення зміцнення внутрішніх ланцюжків створення вартості, забезпечення продовольчої безпеки та поліпшення інфраструктури. Інвестиційні путівники, розроблені ЮНКТАД та Міжнародною торговою палатою, мають на меті допомогти урядам нарощувати свій потенціал для залучення іноземних та місцевих інвестицій. Вони надають інвесторам важливу інформацію про політику, процедури та можливості, які в іншому випадку розпорошені на багатьох різних веб-сайтах або явно відсутні [51].

По-дев'яте, просування та сприяння інвестиціям. Програма розвитку потенціалу ЮНКТАД зі сприяння інвестиціям допомагає країнам вдосконалити

політику та інституційний потенціал для залучення та утримання прямих іноземних інвестицій для сталого розвитку. Допомога надається через консультативні послуги та навчання. В контексті пандемії COVID-19 програма сприяння інвестиціям зосередила свої зусилля на допомозі агентствам, що стимулюють інвестиції (ІРА), у вирішенні кризи. ЮНКТАД здійснює моніторинг реакції урядів на COVID-19 та сприяє обміну інформацією про найкращі практики, такі як ті, що опубліковані в його звіті під назвою «Агенції сприяння інвестиціям: прагнення подолати виклик COVID-19» [3].

Цей консультативний звіт та спеціальний випуск програми IPA Observer є частиною постійних зусиль Відділу з питань інвестицій та підприємництва з моніторингу впливу COVID-19 на інвестиції. Він базується на недавньому глобальному опитуванні ЮНКТАД веб-сайтів ІРА, а також на високому рівні, присвяченому мозковому штурму, який зібрав понад 20 керівників з просування інвестицій для обміну досвідом та оцінки перспектив. Ключове повідомлення: ІРА активно працюють у пошуку способів продовжувати обслуговувати інвесторів у ці складні часи. Вони перемістили ресурси до служб підтримки у кризових ситуаціях, використовуючи нові способи сприяння інвестиціям та догляду, які, ймовірно, залишатимуться та розвиватимуться після кризи.

По-десяте, нетарифні заходи. Нетарифні заходи широко використовувались під час пандемії COVID-19. Понад 140 країн вдалися до використання заходів торгової політики, таких як обмеження експорту, спрощення імпорту, безпека продукції чи заходи національної безпеки, як для сприяння, так і для обмеження міжнародної торгівлі. Часто використання нетарифних заходів має непередбачені негативні наслідки. Нове дослідження ЮНКТАД показує використання нетарифних заходів під час пандемії та оцінює їх вплив на Цілі сталого розвитку. За умови часто мінливих заходів прозорість має важливе значення, а також належні регуляторні практики. Інструмент ЮНКТАД реагує на ці два виклики та забезпечує Інтернет-курси з розбудови спроможності державних службовців, а також спеціальну підтримку щодо НТМ та COVID-19.

Одинадцятье - сприяння торгівлі. Пандемія COVID-19 представляє безпрецедентну глобальну загрозу, також для глобальних ланцюгів постачання та створення вартості. Деякі заходи, спрямовані на зменшення міжнародного розповсюдження коронавірусу, також завдають шкоди міжнародній торгівлі та транспорту. Однак надзвичайно важливо підтримувати потік міжнародної торгівлі, включаючи необхідні медичні витратні матеріали, пожертви та вантажні послуги, забезпечуючи при цьому, що прикордонні органи можуть безпечно здійснювати всі необхідні контрольні дії. Інструменти ЮНКТАД відповідають багатьом викликам, з якими стикаються країни щодо координації потоків міжнародної транскордонної торгівлі. Вони включають швидке сканування національної системи регулювання надзвичайних ситуацій стосовно транскордонної торгівлі; розбудову спроможності національних комітетів зі сприяння торгівлі, а також щодо регіональної співпраці з метою сприяння та впорядкування транскордонної торгівлі та транспорту.

3.2 Пріоритети державної підтримки соціально-економічного розвитку країн

Соціально-економічний розвиток багато в чому залежить від ефективності державної політики під час рецесії. Агресивна та швидка монетарна, фіскальна та фінансова політики допомогли запобігти гіршим результатам. У деяких випадках трансферти домогосподарствам швидко збільшили споживчі витрати - зокрема для тих, хто обмежений ліквідністю. Перекази фірмам, разом із кредитними гарантіями та програмами кредитування, запобігли банкрутству, яке могло б статися інакше (але також зберегли на плаву деяких нежиттєздатних фірм, що може призвести до стримування загальної продуктивності в майбутньому). Аналіз МВФ вибірки співробітників з 13 прогресивних економік, що охоплювали 1990 рік до кризи COVID, виявив, що банкрутства насправді зменшилися під час цієї рецесії, на

відміну від минулих рецесій. Частково це зниження може також відображати мораторій на заяви про банкрутство, запроваджені в деяких країнах [54].

Головним пріоритетом залишається забезпечення систем охорони здоров'я повсюдно достатніми ресурсами для подолання пандемії у всьому світі. Це означає забезпечення належного фінансування закупівель та розподілу вакцин, тестування, терапії, засобів індивідуального захисту та інвестицій у заклади охорони здоров'я. Допомога міжнародного співтовариства через науку та обладнання для людей з країн з низьким рівнем спроможності системи охорони здоров'я залишається життєво важливою. Міжнародне співтовариство також має тісно співпрацювати з метою пришвидшення доступу до вакцин для всіх країн, у тому числі шляхом посилення фінансування ініціативи COVAX та забезпечення універсального розподілу вакцин.

Економічна політика щодо обмеження стійких збитків. Зусилля в галузі охорони здоров'я слід продовжувати посилювати за допомогою чітко продуманої економічної політики, пристосованої до стадії пандемії. Там, де локальна передача інфекції залишається високою, і важливо уповільнити очну взаємодію, слід підтримувати шляхи відновлення економіки, включаючи перекази переміщеним працівникам та іншим життєздатним фірмам, які зазнають збитків. Там, де місцева передача інфекції була низькою, а активність почала нормалізуватися, шляхи відновлення можна поступово скорочувати, роблячи їх параметри менш щедрими з часом (наприклад, за короткочасними робочими програмами, зменшена державна частка заробітної плати за невідпрацьовані години, скорочені субсидії на найм працівників). Більше того, у цих країнах слід застосовувати більш широкі стимули для підтримки відновлення за потреби. Пріоритетними напрямками є витрати на освіту для усунення нестачі накопичення людського капіталу, цифровізація для підвищення продуктивності праці та зелені інвестиції для посилення залежності від відновлюваних джерел енергії та економії енергії. Як зазначалося, у прогнозі в жовтні 2020 р., інвестиційний поштовх у поєднанні з спочатку

помірним, але стабільно зростаючими цінами на вуглець дасть необхідне скорочення викидів, підтримуючи відновлення після пандемічної рецесії.

Важливою є політика щодо подолання нерівності. Ці зусилля можуть бути доповнені інвестиціями в програми перекваліфікації для поліпшення перспектив перенаправлення для переміщених працівників, посилення соціальної допомоги за потреби (наприклад, умовні грошові перекази та медичні виплати для домогосподарств з низькими доходами) та розширення соціального страхування (послаблення критеріїв відповідності для допомоги по безробіттю, розширюючи охоплення оплачуваних сімейних та лікарняних відпусток) - усі вони допомогли б подолати нерівномірний вплив кризи на ринку праці та стримувати зростання нерівності. Політичний простір для досягнення цих цілей залежить від країни. Обмеження вже перетворились на суттєво різні реакції між групами доходів.

Розвинуті економіки продовжують користуватися надзвичайно низькими витратами на запозичення і можуть скористатися можливістю надати фіскальну підтримку за необхідності для забезпечення тривалого відновлення. Більше того, з добре закріпленими інфляційними очікуваннями та приглушеним інфляційним тиском у всій групі, грошово-кредитна політика повинна залишатися пристосованою, поки відновлення не закріпиться. Така політика також матиме позитивні наслідки для більш обмежених економік.

Показовим є те, що американський антикризовий закон (CARES Act - the Coronavirus Aid, Relief, and Economic Security Act) вдвічі перевищив за обсягом пакет стимулів, прийнятий під час Великої Рецесії у 2009 році. Він став найбільшим за всю сучасну історію пакетом економічних стимулів (рис. 3.1).

Ринкові економіки, що розвиваються, повинні підтримувати фінансову та грошову підтримку там, де стійкість боргу не загрожує і де інфляційні очікування добре закріплені. Там, де центральні банки країн, що розвиваються, продовжують застосовувати програми придбання активів, цілі повинні чітко повідомлятися - зокрема, їх відповідність заявкам щодо стабільності цін. Окрім міркувань щодо політичного простору, стратегії макроекономічної та

фінансової стабільності, включаючи політику обмінного курсу, будуть відрізнятися залежно від структури окремих економік та типів шоків, з якими вони стикаються під час відновлення.

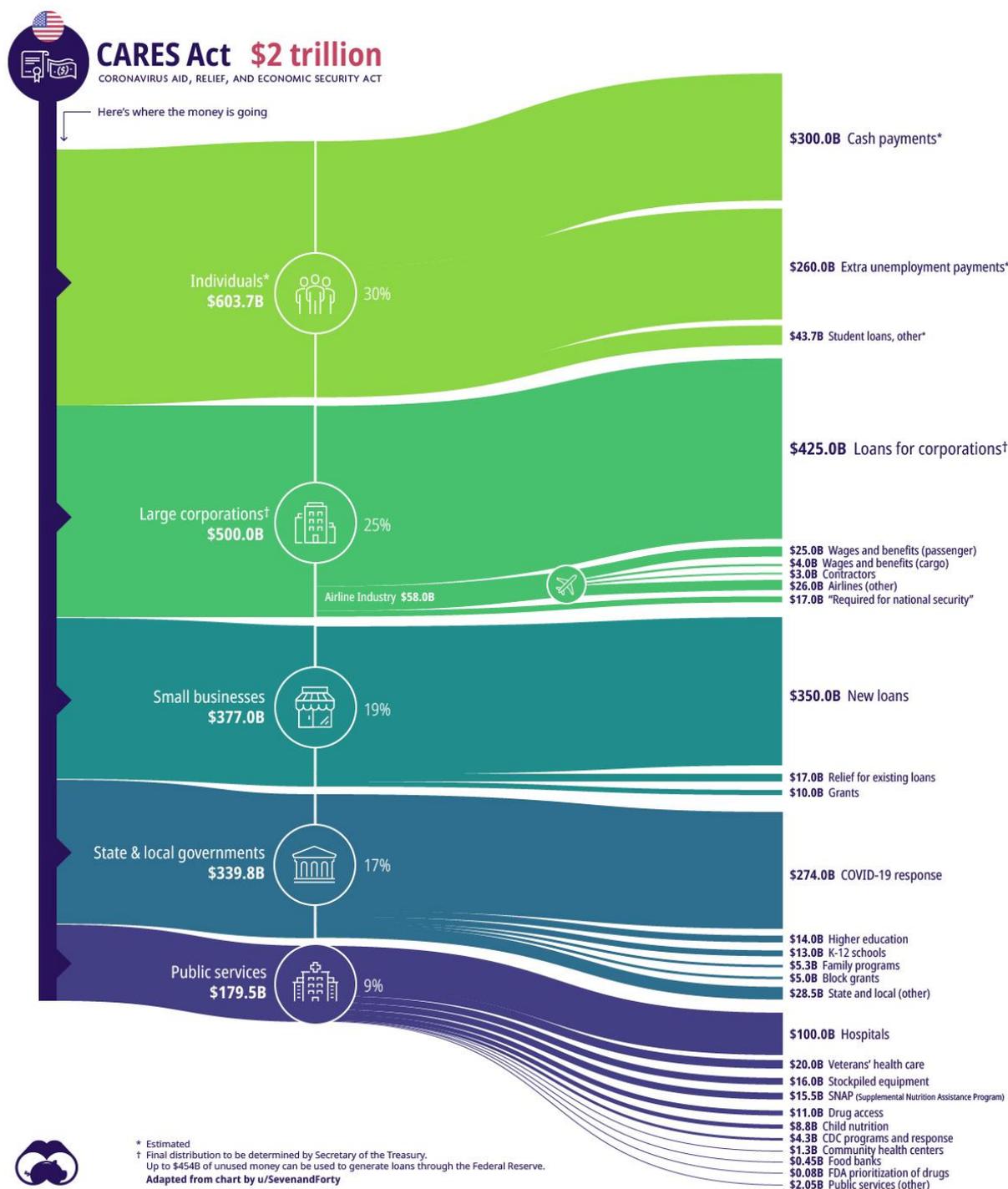

Рис. 3.1. Структура антикризового пакету підтримки США [56]

У країнах з глибокими фінансовими ринками та низькими розбіжностями балансу гнучкість обмінного курсу може ефективно поглинати потрясіння та

обмежувати неправильний розподіл ресурсів. У країнах з уразливим балансом та ринковими ситуаціями втручання в іноземній валюті та тимчасові заходи з управління потоком капіталу можуть за певних обставин бути корисними, в тому числі для підвищення автономії монетарної політики у відповідь на внутрішню інфляцію та розвиток виробництва. Однак ці заходи не повинні замінювати необхідну макроекономічну перебудову.

Країни, що розвиваються з низьким рівнем доходу, мають набагато менший простір для політики, і багато хто вступив у цю кризу з високим боргом, який повинен зрости ще більше під час пандемії. Підтримка з боку міжнародного співтовариства за допомогою грантів, пільгових позик та зменшення боргу буде надзвичайно важливою для того, щоб ці країни не були завалені кризовими витратами та зростанням бідності. Реструктуризація боргу може бути неминучою для деяких країн. Хоча тимчасове полегшення ліквідності може допомогти пом'якшити брак політичного простору, для деяких країн цього може бути недостатньо в ситуаціях, коли державний борг є нежиттєздатним. У таких випадках країни, що відповідають вимогам, повинні співпрацювати з кредиторами з метою реструктуризації їх боргу згідно з новою Спільною структурою, погодженою G20 [54]. Більш загально, вдосконалення архітектури міжнародного боргу для підтримки впорядкованої реструктуризації боргу принесло б користь не тільки цим країнам, але і системі в цілому. Після того, як криза згасне, політики повинні визначити пріоритетними зусиллями щодо вирішення її вірогідних наслідків - деякі з них - посилення існуючих тенденцій - включаючи повільне зростання продуктивності праці, нерівності, більшу кількість бідних людей та спад у накопиченні людського капіталу.

Синхронізований поштовх найбільших економік з фіскальним простором для цього може підвищити ефективність окремих дій та збільшити транскордонні наслідки через торговельні зв'язки. Підкреслюючи зелену інфраструктуру та цифровізацію для підвищення зростання продуктивності, синхронізовані витрати піднімуть середньостроковий глобальний обсяг виробництва значно більше, ніж якби країни витрачали таку саму суму

індивідуально, як це обговорювалось у Наглядовій записці G20 від листопада 2020 року.

Потрібна більш тісна багатостороння співпраця. Окрім вирішення питань, що виникають безпосередньо від пандемії, країни також повинні тісно співпрацювати з метою подвоєння зусиль щодо пом'якшення наслідків зміни клімату. Більше того, для вирішення економічних питань, що лежать в основі напруженості у торгівлі та технологіях, а також прогалин у багатосторонній торговій системі, що базується на правилах, буде потрібно більш тісна багатостороння співпраця.

ВИСНОВКИ

На основі проведено дослідження можна зробити наступні висновки:

1) Соціально-економічний розвиток - це економічні відносини між суб'єктами економіки з приводу розбудови економічних основ забезпечення постійного переходу до якісно кращих характеристик життєвого рівня населення через реалізацію переваг нових інституцій, що сприяють формуванню синергетичної взаємодії чинників соціалізації та економізації.

2) У 2020 році людство стикнулося з однією з найсерйозніших криз в новітній історії. Трагічна загибель людей та глибокі економічні кризи, спричинені пандемією COVID-19, назавжди змінили суспільство та економіку. Швидкість реагування та пристосованість визначають, які країни досягають найкращих результатів у цей період. Пандемія скасувала багаторічний соціально-економічний розвиток значної кількості країн, загостривши гуманітарні кризи та потенційно посилюючи заворушення та конфлікти. Соціально-економічним фактором, найбільш корельованим із кількістю інфекцій COVID-19, був рівень авіаперевезень до блокування, що панував у країнах, що сприяло зараженню.

3) Світовий ріст реального ВВП в 2019 році знизився до 2,5 відсотків, що є найнижчим рівнем після фінансової кризи 2008 і 2009 років. Значне падіння темпів зростання ВВП до -3,5 відсотка відбулося у 2020 році в умовах пандемії COVID-19. Хоча нещодавні затвердження низки вакцин викликали сподівання на перелом пандемії пізніше в 2021 році, оновлені хвилі та нові варіанти вірусу викликають занепокоєння з точки зору перспектив. На тлі виняткової невизначеності, прогнозується, що глобальна економіка зросте на 5,5 відсотка в 2021 році та на 4,2 відсотка в 2022 році.

4) Пандемія в сукупності із недостатніми заходами, впровадженими Урядом України щодо стримування поширення вірусу, негативно позначились на економіці. Рецесія, обумовлена COVID – 19 вже вплинула на життя людей

(вимушена/часткова незайнятість, втрата доходів домогосподарств, зростання безробіття, обмеження доступу до публічних послуг) та економіку (згорання економічної діяльності підприємств, скорочення робочих місць, недоотримання доходів, відсутність ресурсів для інвестицій, падіння попиту на продукцію власного виробництва, руйнування ланцюгів постачання тощо). Динамічні зміни в усіх сферах діяльності потребують миттєвих відповідних стратегічних і тактичних рішень (фінансових, управлінських, комунікативних і ін.), а тому на часі питання протидії можливим загрозам та викликам сталому поступу України та громад.

5) Глобальні інституції, такі як ООН, ЮНКТАД, Світовий Банк, ОЕСР, реалізують різні проекти допомоги країнам для подолання наслідків пандемії COVID-19. У роботі розглянуто проекти ЮНКТАД щодо підтримки бізнесу, конкурентної політики, захисту прав споживачів, управління боргом, міжнародної торгівлі, нетарифних заходів, електронної комерції та цифрової економіки, підприємництва для сталого розвитку, просування та сприяння інвестиціям, інвестування в охорону здоров'я в умовах пандемії COVID-19, реалізації міжнародних інвестиційних угод, тощо.

б) Соціально-економічний розвиток країн багато в чому залежить від ефективності державної політики під час рецесії. Головним пріоритетом залишається забезпечення систем охорони здоров'я повсюдно достатніми ресурсами для подолання пандемії у всьому світі. Це означає забезпечення належного фінансування закупівель та розподілу вакцин, тестування, терапії, засобів індивідуального захисту та інвестицій у заклади охорони здоров'я. Важливою є політика щодо подолання нерівності. Розвинуті економіки продовжують користуватися надзвичайно низькими витратами на запозичення і можуть скористатися можливістю надати фіскальну підтримку за необхідності для забезпечення тривалого відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амоша О. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія / О. Амоша, С. Аптекар, М.Білопольський, С. Юрій та ін. // ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНМС України. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 848 с.
2. Антониу Гутерриш. Наш мир может справиться с этим вирусом только одним способом: действуя сообща, ООН, 15.01.21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/ru/coronavirus/our-world-can-only-get-ahead-virus-one-way-together>.
3. Агенції сприяння інвестиціям, які прагнуть подолати виклик COVID-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sustainablefdi.org/index.php/resourcecenter/pin/684/>.
4. Бурлака В. Г. Энергетика в системе макроэкономических показателей / В. Г. Бурлака // Економіка та управління національним господарством. – 2018. – № 2. – С. 59 – 67.
5. Возняк Г., Жеребило І. Мінливість економіки в умовах пандемії: фінансово-економічні наслідки для країни та територіальних громад // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – №3. – 2020. – С. 51-57.
6. Гришкін В. О. Соціалізація економіки України: теорія, методологія, перспективи: монографія / В. О. Гришкін. – Дніпропетровськ: Пороги, 2005. – 498 с.
7. Галасюк В. Економіка України: пандемія COVID-19, нова економічна реальність, рекомендації. Дослідження для Hanns-Seidel-Stiftung [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.clubofrome.org.ua/ekonomika-ukrayini-pandemiya-covid-19-nova-ekonomichna-realnist-rekomendatsiyi/>.
8. Галасюк В.В. Концептуальні засади трансформації економіки України: Монографія. – К.: Національна академія управління, 2019. – 188 с.

9. Державна служба статистики України: статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
10. Доповідь «Про соціально-економічне становище України за 2020 рік» / За редакцією І. Є. Вернера. – К.: Державна служба статистики України, 2021. – 60 с.
11. Економічна енциклопедія: У 3-х томах. / Редкол. С. Мочерний та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2010. – 629 с.
12. Економічний словник / Й.С. Завадський, Т.В. Осовська, О.О.Юшкевич. – К.: Кондор, 2006. – 356 с.
13. Жаліло Я. Економічні засади державного суверенітету в глобалізованому світі / Я. Жаліло, Д. Покрищук // Стратегічні пріоритети. – 2018. – № 2. – С. 73 – 83.
14. Жаліло Я. Економічна стратегія держави у нестабільних ринкових економічних системах: монографія. – К.: НІСД, 2008. – С. 46 – 47.
15. Зайцев Ю. К. Соціалізація економіки України та системна трансформація суспільства: методологія і практика: монографія / Ю. К. Зайцев. – К. : КНЕУ, 2012. – 188 с.
16. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР від 16.07.1991, № 29
17. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-ХІІ (редакція від 13.02.2021). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.
18. Звіт про торгівлю та розвиток 2020: від глобальної пандемії до процвітання для всіх: уникнення чергового втраченого десятиліття. ЮНКТАД 2020. Видання ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://stats.unctad.org/handbook/EconomicTrends/Gdp.html>
19. Інвест-компанія Capital Times: аналітика та прогноз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://inventure.com.ua/news/ukraine/analitiki-capital-times-i-dragon-capital-sdelali-svoi-prognozy-po-ekonomikeukrainy>.

20. Каховська О.В. Соціальність і її забезпечення в транзитивній економіці: теорія, оцінка, механізм регулювання : монографія / О. В. Каховська. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2016. – 348 с.

21. Коваленко Н. Проблеми формування конкурентоспроможності національної економіки / Н. Коваленко // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Донецк: ДонНУ, 2013. – С. 614 – 620.

22. Коронавірус VS бізнес: оцінка наслідків для бізнесу урядових заходів щодо захисту населення від коронавірусної інфекції COVID-19. Спілка українських підприємців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sup.org.ua/uk/news/419.

23. Мельник Л. Г. Теория самоорганизации экономических систем: монография / Л. Г. Мельник. – Сумы: Университетская книга, 2012. – 439 с.

24. Матеріали Федерального дослідницького відділу Бібліотеки Конгресу (США) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: countrystudies.us/south-africa/91.htm.

25. Матеріали Інституту досліджень торгівлі та комерційної дипломатії (США) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.itcdonline.com/introduction/glossary2_i-p.html.

26. Макроекономічний та монетарний огляд НБУ, 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2020-03.pdf?v=4.

27. Малі острівні держави, що розвиваються, стикаються з важкою боротьбою під час відновлення COVID-19, 10 червня 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unctad.org/news/small-island-developing-states-face-uphill-battle-covid-19-recovery>.

28. Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 №179. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.

29. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
30. Офіційний веб-портал Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68570.
31. Прогноз Dragon Capital на 2020 рік: скорочення ВВП на 4% і девальвація гривні до 30 грн/дол // Українська правда, 3 березня 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/03/21/658366/>.
32. Ралф Пітерс, Дівія Прабхакар. Обмеження експорту не допомагають боротися з COVID-19, ЮНКТАД, 11 червня 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unctad.org/news/export-restrictions-do-not-help-fight-covid-19>.
33. Сучасна економічна динаміка в контексті парадигми економічного розвитку Й. А. Шумпетера: Матеріали ХХ міжнародної науково-практичної конференції (14 –15 жовтня 2019 р.). – Чернівці, 2019. – 336 с.
34. Статистичний щорічник України за 2019 рік / За редакцією І. Є. Вернера. – К.: Державна служба статистики України, 2020. – 464 с.
35. Статистичні дані Євростату. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/recently_published.
36. Скільки коштує пакет «карантинної» держпідтримки і які втрати малого бізнесу // Українська правда, – 2020 – 10 квітня <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/04/10/659198/>.
37. Тарасова Н. В. Промисловість України: тенденції, проблеми, перспективи: монографія / [Н. В. Тарасова, Л. П. Клименко, В. М. Ємельянов та ін.]. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – 320 с.
38. Тимошенко Л.М., Сімахова А.О. Соціально-економічний розвиток і його кероване забезпечення в умовах інноваційної моделі суспільної динаміки // Механізм регулювання економіки, 2015, № 1. – С. 68-78.

39. Українська асоціація Римського клубу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.clubofrome.org.ua>.
40. Чижиков Г. Скільки коштує пакет «карантинної» держпідтримки і які втрати малого бізнесу. Торгово-промислова палата України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiev-chamber.org.ua/uk/107/2054.html>.
41. Чи готова Україна до кризового марафону: НБУ про курс гривні, інфляцію, стан банків та «заробітчани» // Українська правда, – 2020 – 2 квітня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/04/2/658863/>.
42. Яковенко Р. Сутність національної економіки // Рідний край. – 2021 – 13 червня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rk.kr.ua/sutnist-natsionalnoi-ekonomiki>.
43. Яковенко Р.В. Національна економіка : навч. посіб. / Р. Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с.
44. Яковенко Р.В. Сутність економічної категорії «національна економіка» / Р.В. Яковенко, В.О. Буряк // Матеріали за 7-а міжнародна научна практична конференція [«Найновітні научні постиження – 2018»]. (Софія, Болгарія, 17-25 березня 2018 р.). – Софія: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2018. – Том 8: Економіки. – С. 72–74.
45. Aragon, M. Los problemas del Estado Social. / M. Aragon // Sistema. – Madrid. – 1994. – № 118/119. – P. 24–29.
46. Bruce R. Scott The Concept of National Economic Strategy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nap.edu/read/5902/chapter/24>.
47. COVID-19 and peace. The Institute for Economics & Peace Briefing Series. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2020/08/COVID19-and-Peaceweb.pdf>.

48. Coronavirus: Four out of five people's jobs hit by pandemic, 7 April 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/business-52199888>.

49. Extra-EU trade in manufactured goods. Eurostat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Extra-EU_trade_in_manufactured_goods.

50. Georgieva K. Confronting the Crisis: Priorities for the Global Economy, IMF, April 9, 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser>.

51. How UNCTAD D's e-government platform helps countries stay open for business COVID-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://unctad.org/system/files/official-document/diae2020infd1_en.pdf.

52. Jacobs J. Cities and the Wealth of Nations. – New York: Vintage Books, 1985. – Pp. 328.

53. OECD Digital Economy Outlook 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/bb167041-en/1/3/1/index.html?itemId=/content/publication/bb167041-en&_csp_=509e10cb8ea8559b6f9cc53015e8814d&itemIGO=oecd&itemContentType=book.

54. Policy Support and Vaccines Expected to Lift Activity / World Economic Outlook Update, January 26, 2021.

55. SUP DAY FORUM 21: як український бізнес долає світові та ментальні кордони, 11 червня 2021. Спілка українських підприємців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sup.org.ua/uk/news/689>

56. The Anatomy of the \$2 Trillion COVID-19 Stimulus Bill [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.visualcapitalist.com/the-anatomy-of-the-2-trillion-covid-19-stimulus-bill/>.

57. UNCTAD COVID-19 response [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unctad.org/programme/covid-19-response>.

58. What is Covax? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.path.org/articles/what-covax/?gclid=Cj0KCQjwvr6EBhDOARIsAPpqUPFw-3Kc19YkhIN6M5jSe3dPpeANOcW0-WUZjqdtkiQEYv3okC_Z6oAaArfzEALw_wcB.

59. World Economic Outlook Update // IMF. - January 26, 2021 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/01/26/2021-world-economic-outlook-update>.

60. Week Ahead Economic Preview: Week of 13 April 2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ihsmarkit.com/research-analysis/week-ahead-economic-preview-week-of-13-april-2020.html>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Abstract

Harus D.G. The specificity of socio-economic development of countries during the COVID-19 pandemic. Qualification work for Bachelor's Degree in specialty 292 "International Economic Relations". National University «Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, 2021.

The qualification work contains 69 pages, 1 tables, 13 pictures, list of literature from 60 titles, 3 appendices.

Keywords: national economy, socio-economic development, pandemic COVID-19, global institutions, state support.

The object of research is the socio-economic development of countries.

The subject of the study is the theoretical and practical basis for the restoration of socio-economic development of countries in a pandemic COVID-19.

The purpose of the qualification work is to analyze the socio-economic consequences of the pandemic for the development of the world and to identify anti-crisis measures aimed at overcoming the challenges.

The objectives of the work are to reveal the essence and strategies of socio-economic development of the national economy; to study the features of the economic crisis caused by the COVID-19 pandemic; to analyze the development trends of the global economy under the influence of the COVID-19 pandemic; identify the features of socio-economic development of individual countries; to consider projects to assist countries from global institutions to overcome the effects of the COVID-19 pandemic; to determine the priorities of state support for socio-economic development of countries.

The pandemic in context The COVID-19 pandemic has been the most disruptive infection outbreak of the 21st century. The pandemic started in Wuhan, China, in late 2019 and by early 2020 had spread globally. By late May 2020, the virus had resulted in 370,000 deaths worldwide, around 12 per cent of identified and closed cases. It is possible that this mortality rate is overstated, as the low testing

numbers in the initial phase of the pandemic allowed many cases to pass undetected. In response, authorities employed containment measures including social isolation and business closures, resulting in a sharp economic downturn. COVID-19 has affected countries regardless of their levels of socioeconomic development, unlike other epidemics this century which have mostly impacted countries with low to medium levels of Positive Peace.

The socio-economic factor most highly correlated with the number of COVID-19 infections has been the level of air travel before the lockdowns. The US, France, Italy, Spain and the UK have some of the highest air travel rates in the world. The crisis has raised tensions between the US and other countries like China, over the role of the World Health Organization (WHO), trade disputes and the origins of the virus. These tensions are likely to increase as economies face protracted downturns. Most indicators in the Global Peace Index are expected to deteriorate. The one area that may improve is military expenditure, as countries redirect resources to propping up their economies. Europe is expected to see an increase in political instability, including riots and general strikes, all of which have increased substantially in the past decade. Reduction in overseas aid budgets will further stress fragile and conflict affected countries, such as Liberia, Afghanistan, Burundi and South Sudan, which are highly dependent on international aid. Countries with poor credit ratings, such as Brazil, Pakistan, Argentina and Venezuela may not be able to borrow enough to sustain their economic recoveries, leading to increases in political instability, riots and violence. As economies contract, countries will find it more difficult to repay existing debt. The combination of indebtedness and weak activity is likely to lead to increases in poverty, political instability and violent demonstrations. Lebanon has defaulted on its bonds, contributing to an economic crash and violent clashes in its streets. The world lacks a credible approach to deal with this crisis. The impact is likely to sharpen the focus on other socio-economic factors that have been brewing, such as the growing inequality in wealth, deteriorating labour conditions in developed countries and increasing alienation with the political system. The sharp fall in oil prices will affect political regimes in the Middle East, especially in Saudi Arabia, Iraq

and Iran, which may result in the collapse of the shale oil industry in the US, unless oil prices return to their prior levels.

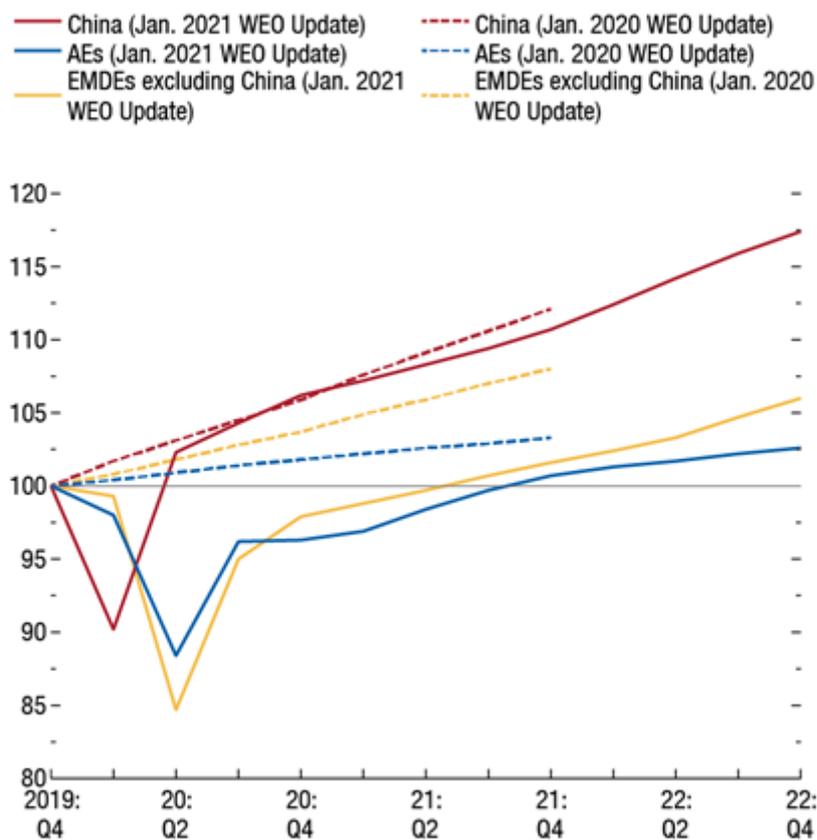
The qualification work considers UNCTAD projects to support business, consumers, international trade, investment in the COVID-19 pandemic.

eRegistrations is an e-government system, designed to computerize simple or complex administrative procedures. It can be easily adapted and configured to any administrative process. It was developed by UNCTAD's Division on Investment and Enterprise. eRegistrations is suited both to operations involving only one administration (such as registering at the business registry) and to simultaneous operations at multiple administrations (such as registering a company at the tax office, with the municipal council, with social security, at the labour department and at the business registry). It acts as a single electronic window and can be installed at the municipal, national or supra-national levels. Being online, processes can be made faster and more efficient, improving productivity and quality of delivery. The system integrates payment systems including mobile money, card payments, bank transfers, and electronic certificates. It also integrates communications tools to allow online chat and voice communications between users and government agencies, and among agencies.

The main priority remains ensuring that health care systems are adequately resourced everywhere to beat back the pandemic globally. This means securing adequate funding for vaccine purchases and distribution, testing, therapies, personal protective equipment, and investment in health care facilities. Assistance from the international community through know-how and equipment for those with low health-care system capacity remains vital. The international community should also work closely to accelerate access to vaccines for all countries, including by bolstering funding for the COVAX facility, and by ensuring universal distribution of vaccines.

Додаток Б

Figure 1. Divergent Recoveries: WEO Forecast for Advanced Economies and Emerging Market and Developing Economies
(Index, 2019:Q4 = 100)

Source: IMF staff estimates.

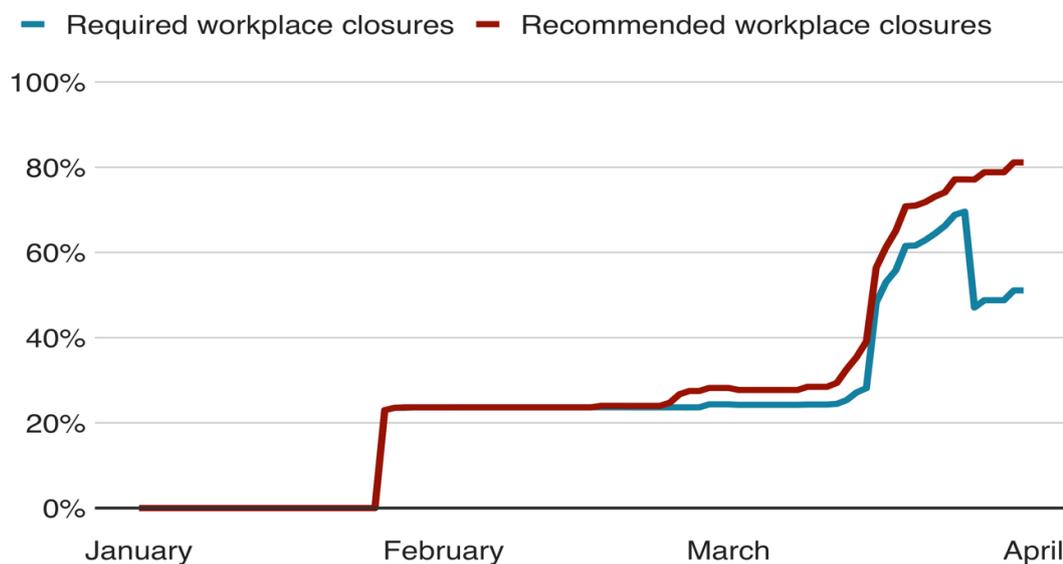
Note: AEs = advanced economies; EMDEs = emerging market and developing economies; WEO = World Economic Outlook.

Рис. Б.1 Прогноз економічного зростання [54]

Додаток В

How employment has been affected worldwide

Share of global workforce living in countries with workplace restrictions

Source: International Labour Organization

BBC

Рис. В.1 Закриття робочих місць внаслідок пандемії

Official data are awaited after IHS Markit's PMI surveys for March shed light on the initial economic impact of COVID-19

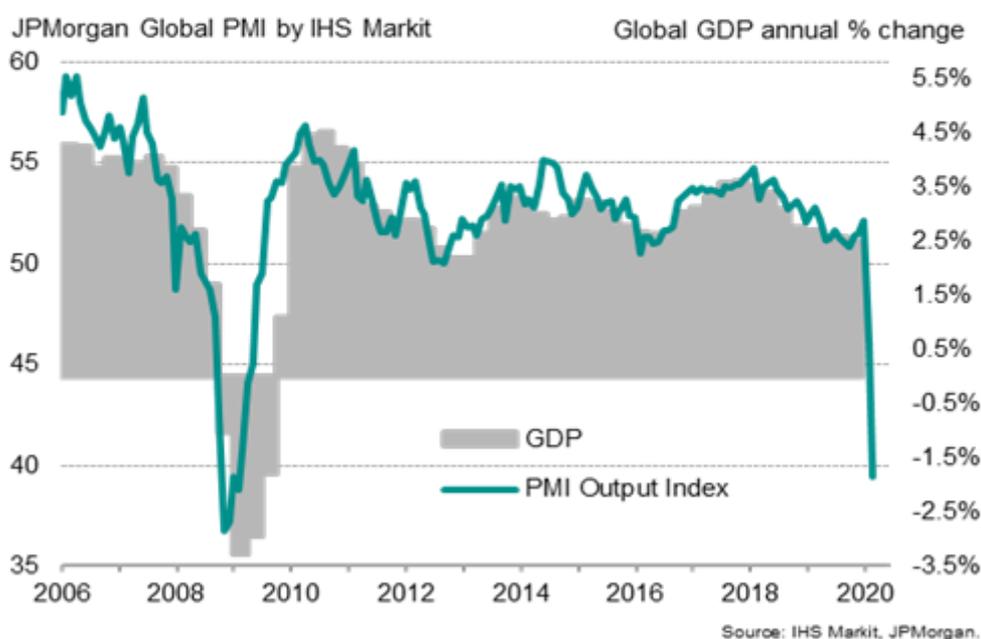

Рис. В.2. Динаміка Purchasing Managers' Index (PMI)